

פיינעלע דיא ענונה

אונד

דער זיפאמירער ראבינער שלער

ווילנא

שנת תרל"ה לפ"ק

ФЕЙГЕЛЕ ДИ АГУНЕ,

т. е.

Фейточка, покинутая своимъ мужемъ.

Составилъ А. М. Дика.

ВІЛЬНА

въ Типографіи Л. Л. Маца на Андреевской
улицѣ въ домѣ Когоса Гальперна подъ № 81

15

1875

GAYL
FAMPI

Manu
GAYLOR
Syrac
Stock

יעקב אפרתי

Дозволено Цензурою

> פר איאר פופצעהן צוויי האט אויס געשמוקט אין נאמאסדער
 ראבינער שולע איין געוויסער ינגלינג (ברור) וואס האט גיהייסן יעקב
 אפרתי. גאנצע צעהן קלאסין אויף אייגענע קאסטן, און ער האט
 אין איר הער לערנט פיל מער אלס אנדערע שילער דען ער האט
 דארט וויער גוט בענוצט דיא וואקאציע צייט וואס פאר איינעם נומין
 און פלייסניגן שילער ווארען וויא (רוזע צייטן) פיל מער נוצליכער
 אלס דיא צייטן פון דיא לעקציען, דען ער איז ארויס פון איר
 ועלבסט מיט אזעלכע שפראך קענסניס וואס וואר דארט נאגן ווייניג
 און שוואך גילערנט אדער נאר נים גילערנט, למשל וויא היינט -
 פראנצויזן און איינגעלט און דער צוא איינע הערליכע האנד שריפט
 דער צוא וואר נאך ער וויער שוין פון געשטאלט כלוג און העכסט
 געשעפטמייט, און טערטין, און דאדער האט ער שוין נים גיוואלט
 אן נעמען איינע ראבינער שטעלע, און פשיטא שוין נים קיינע
 לעררער שטעלע, ער האט נור געוואלט ווערן איין קאמערצענאלער
 מאן (דאס הייסט איין געשעפטס מאן) און איזט דאדער אונזע קיין
 (אדעס) אום צוא דיינען אין איינעם געשעפטס קאנסאר
 אלס ער איזט ארויס פון שול וואר ער עלינג און ארעס, און
 האלב אויס גידונגערס, דען ער וואר אויף גיוועזען נור אויף דעם
 קאפפן פארדעסט ווינעם, פון דיא שמוסדין וואס ער האט גינעבין
 > דארט אין שטאט וואס די בילדונג ווערט פון די דארטיגע איינוואונער
 קום גלייטן וויא איין אויף גידונגענער פאסטענאלען אין איינעם
 אידעסען קווארטיר אום פסח ביא אלעס דעם וואר ער מיט ווינעם
 קליינעם פארדינסט אזא ווייט שפארזאם, דאס ער האט נאך אפ
 געשפארט דער פון ארוביל דייטש אויף היינע קאסטען, און אום
 צוא דער האלטן דאס לעבן מאכען מאנאט דארט אין אדעס ביז
 ער וועט בעקומען איין אנטער סקען (אשטעלע) אין אקאנסאר
 נים

נים בעסער וואר עס אויף באשטעלט מיט ווינע קליידער • ויין אנצו
 איזט בעשטאנען אין אפגענוצטע ראבינער קליידער וואס דער דעקסטער
 האט אים דער מיט בעשאנקען פאר ווינער אב ריינע אלס ער האט
 אים ארויס געגעבן דעם אסאטמאט, ער האט גימאכט ווינע ריינע קיין
 ארעטע נים מיט פאצט, און נים מיט איינער פרוואטען פאר נור
 מיט פערשיידענע גילעניגהייטן און דערוואסער ביסלאכטוויס צווא פום
 און האט דארט איינגעקערט אין איינעם העכסט גימליעס ווארטס
 הויז וואס לאוירין דארט קינער דעם עליק ווינעס גלייכן • דאס עס
 וואר גערוקט אין בעמיל לעבן דער אנדערע • און האט אויס געזען
 פיל סתור אלס איינע באגעדעלע אלס איינע אקסניא • און אזא
 נים געסער וואר איינגעקערט דארט דא קינע • פופצעהן קאפליקן
 וואר דארט געצאלט פאר איין מיטאג • ער איז אריין געפארן אהין
 גאנץ געניגען • דאס ער האט נאך צייט געהאט אויס צו רינגן וך
 אפא שמונדען • און דענאך איז ער זיך ארויס אביסעל אין שטאט
 אים זיך נור דערוויילע בעקאנט צו מאכן מיט איהרע גאסן • האט
 זיך אין איר אומגעבלוקטענייט איינע שמונדען • האט בעזעהן איר
 האפן • די שפען • און איז געקומען צוריק אויף ויין קווארטיר מיט
 איינעם גרויסען אפעטיט • דאס עס האט אים נאך קיין מיטאג אזא נים
 געשטעקט וויא דויער ארעסער מאלצייט וואס ער האט דארט גענאסן
 פאר פופצעהן קאפליקען • וואס וואר גוט פערוויירט (פערבשטימט)
 דורך דעם געשפרעך וואס ער האט דערפריי געהאט מיט איינעם
 איינעלען יוגען מאן איין קעסט אפגיגעסענער איידעם פון אגרויסן
 יתיר וואס איז אויף גיסקען קיין אדעס וזיין ברויט) און איז געווארן
 איין ווייזען שופלער אין אגרויסען שפייכלער וואס איז ביא העס
 האנוק • איינע העכסט שווערע ארבעט פאר אזא איינעם וויא ער
 איז • ער האט איר אבער געטאן מיט פריידן ווייל ער האט קיינע
 בעסערע אויסזיכט נים געהאט פאר זיך • דען ער האט נים געקענט
 שרייבן און פשיטה שוין קיינע אומגוט געהאט אין דער האנט • וואר
 געוואוינט אלעס און פילעס צו געברויכען אבער נים וויא עס צו
 פערדינען • אונזער יאקאב אפרתי האט אים העכסט פערווערט • און
 יענער

יענער האט אים געמאכט דערפריי רוא • געוואונליכע ביסערע איין
 ווערונג דאס דערוויילע נים אים אויף נים בעסער אלס אים •
 שמויט מיט אים אין איין אכסניא • און עסט דאס זעלבע וואס ער
 עסט האבענדיק אים געשטודירט נאנצע צעהען קלאסען • און האט
 דערצווא נאך געמאכט דא פרוקע בעסערקייט • דאס עס העלפט קיין
 חכמה אין דר וועלט עס קומט אלץ אן אן דעם מול • אונזער אפרתי
 האט מהסות געהאט גענוג צו געבן אים דעסען יענער אבער האט
 קיין צייט געהאט עס אויס צו הערן • דען ער האט זיך געאוילט צו
 זיך ארבעט • און איז זיך אונזע פון אים מיט דעם פערשפרעכען
 אים צווא הערן עס ביא נאכט צווא אבער ברויט • דען דויער יונג
 מאן וויא אויף ער וואר איין הסיד האט זיך אים דאך געוואלט
 דיפוסירען מיט דויען אפרתי וואס האט אים געזאגט דאס ער איז
 איין שלער פון דער וואסמירער ראבינער שולע וואס האט אים
 געשטודירט צעהען קלאסען • דויער יונגער מאן האט געוויסען
 (איציק בילד)

"פיינעלע דא עגות"

קום און געווארן נאכט • און דר איציק מילוי איז אקערט
 געקומען פון שפייכלער אפרתי שאפעטער און אפערפולעסער • און האט
 געוואלט אביסעל ארום וואסן זיך און זעצן זיך לעבן אונזער אפרתי
 וואס איז זיך געזעסן איבער אפון • אים צו בעזעהן זייער פאריגען
 דיספוט • צווא איין געלעהרענטער סענש אדער אבעל מלאכה איז
 זיכערער מיט זיינעם ברויט אלס איין אנדער וואס איז עס נים • און
 וויא זיינע פיל גלייך • האט אנגעהויבען צווא ווערן אין שטוב רויכט
 צום דערשטיקען און באלד דרויף איז געווארן ליכטיג אין די פענקער
 און דר קעבין איז אריין געלאפן אין שטוב מיט אלערעם דאס עס
 ברענט דער הויף • קום האט זי עס אויס גערעט האט זיך אנגעצוהערט
 דער האך וואס וואר גערעקט מיט געשטאלעטע פאפיר און עס איז
 געווארן אפלאס פייער ביז און הימל • אונזער אפרתי האט געהאפט
 וואס

והאם צום גיכסען זיין ראנצעל אה זיין אויבער מאנעל אה און
אויס דרויסן די גאנצע נאם וואר שוין פול מיט מענטשן און לויטן
וואו אין מיטן טאג. ער האט זיך געשטעלט אן אויס. און האט
צו געזעהן דעם פאואר וואו אלע אנדערע. און בעפאר עס זיינען
אנגעלאפען דיא לעשער וואס פערשעטענין זיך אימער צו קומען
וואו רעד שכל פון מענטשן. האט זיך שוין איינגעפונען ארויס וואס
האט דיא פלאמע אקער געטאן אויף דעם אנדערן זייך. און האט
אויף מיט גרויס האט אנגעזונדען. דאס עס וואר אים אויף
שוין גיט צום איינלעסן. אלע איינזאמלענע ווערן ארויס פון דארט
מיט זייערע פק און האבן גערעכענט וואס גור צו רעטן וואר. און
שפעטער אבער ווערן ארויס געלאפן צוויי ארעסטן יונגע פרויען
מיט פערבראכענע הענט און מיט אנעשרייא אי ווייט ווייט איבער
אונז. א אטענע קינדער האט דאס דאס איבער אטענע נשמה.
פרייעלע דיא ענטה ליגט אין קיך שטוב אונטערן אווען. דיא
אלטעצקע. עס איז גיט גיטען. אונדערע כוחות ארויס צו מאכען
איר פון דארט. און וואו אליין איז נאך נאר שוין איינע האלב
פערריקטע. אוי וואו נעמט באלד פערברענט ווערן. א אידן האט
האנטות :

וואו אויף דיע קלאנע וואר העכסט ריהרער. און העכסט
דיינער וואר דאך גיט איינער פון דעם גאנצן אידישן נאראר וואס
האבן צו גיטען דעם פאואר אלס ליידיגע צו שווער (קוקער).
וואס עס זאל אים עס זיין אס הערצען. אויסער דעם אפרתי "אך
פון יונג איך שוה אשפרונג. האט ער זיך אפ גירופן צו דיא צוויי
פרייען. ער האט אראפ גענומען פון זיך זיין ראנציל זיין מאנעל
האט עס אפ געגעבן צו דיא פרייען. און ער אליין שוין אין הויף
און אין קוקע. צום גלויב האט נאך דערווילע געברענט פון אויבן
אין דארט צו גיפאלן צו דער אלטעצקע וואס איז גילענען און
גיטענעם אונטער דעם אויבן. און האט צו איר אנשטוי גיטאן
גיטענעם אלטעצקע נעמט אייך ארום מיט אייערע הענט גיטענעם
עס ברענט דאס הויז איך קען אייך נאך רעמערן גיין מיין קינד !

האט

האט זי אים גענומען, לאו סוף דא ליגן. עס איז מיר דא נעמט
עס איז מיר ווארעם דרויסן איז פראכט. וועטן דר אפרתי אפר
וואס האט שוין געהערט פון דיא צוויי פרייען דאס וואו איז האלב
פערריקט האט ער איר גענומען פאסען מיט געוואלד פון אונטער
דעם שמאלן און לאנגען אונטערן אויבן. עס וואר אים אבער
אונטעליך ארויס צו בעקען איר פון דעם איינען ארום ווייל וואו האט
זיך מיט איינער האנד איינגעפונען אין איר אלטען מאשעראן אויף
וועלכן וואו איז גילענען. און מיט דער אנדערע האנד האט זי ארום
גענומען אידע אקעסטל אקלייגע וואס איז געשטאנען אונטער איר
צווא קאפן מיטן. א ווארעם דיען פלונדער (מאנעט) מיט איינער
האלב פערפולטן קופערשיל אונטען האט ער צו גיטען צווא איר
מיט אלע דיען געפערטן. פערנאכטן מיר אונז דא נאך איין עטוואס
ווערן מיר ווערן שוין דערשטיקט פון רוק. אוי אויבער פרייע
האט וואו זיך אפגירופן צווא אים עס איז ביטער צוואר צו ווערן
דערשטיקט פון רוק אדער אוי נאר ווערן פערברענט. עס איז מיר
אבער נאך ביטערע אונטען צווא ווארען מיטע לעצטע ביטעלע
הוואכאסן. אוי וואס וועט שווען איין נאכעמס גערעכענטע לעבן
ווען איר וועל גיט האבן אויף וואס צווא שלאפן און מיין קאפ
גידע צווא ליגן. איר שו עס מיט נעמען און ביידעס מיט צווא
נעמען האט ער זיך אפגירופן צווא איר איז עס גאנץ אונטעליך און
האט אלזוי מיט געוואלט ארויס געבראכעט פון איר האנד דעם דראנעם
קופערשטעל און האט איר מיט איר מאשעראציל וואס וואו האט אים
נאך געשלעפט מיט איר דאנע האנד ארויס גיטראגן פון שטוב
אויף דער נאם און עס איז גיטאריי אנעשרייא פון דעם גאנצן נאראר
פראווא ! בראווא ! מאלאדע !

ער האט וואו אלטעצקע אויבער גיטראגן אויף דער אנדערע
זייט גאס און האט איר דארט אנדער גיליגט אויף איר מאשעראן
וואס ער האט איר אויס גיבעט אויף דעם דאקטוירן סראטאר.
און האט גיטאריי שוין אונטען זיין פון איר אום אויף צווא זוכן זיין
ראנצעל מיט וועט ביסל ארעמקייט. און זיין אויבער מאנעל.

דיא

דיא אלטעצקע אבער האט אים נישט אונזען גילאזן פון זיך. זיא האט
 אים ארום גענומען זיינע ביידע פיס מיט איהרע ביידע האנטע הענד
 און האט צו אים געזאגט אכצענד און קעכצענד. איך בין צוזאם
 נישט אין שטאנד דיר צו געדאנקען און פשיטה שוין צו געלענען פאר
 דעם וואס דא האט מיר ארויס געקערט פון פייער זעלבסט מיט
 דעם געפאר פון דיינעם אייגענעם לעבן. דעם קען דיר נור איין
 אייגענער נאם דאפאר געפרוהען אבער נישט איך אלטע קנאכין.
 בייא אלעס דעם מיין קינד. געזעצטע עס מיר. בין איך נאך און
 געשעמט דיר צווא וואגן. דאס דער הייל האט דאס נור האלב
 געטאן פיר מיר אין פאל ווען דאס וועסט מיר לאזן דא לעבן אלץ
 נאך געראטען. דאס וועט הייסן דאס האט מיר געקענט פון פייער
 אום צו געקענט דרויסן פון קעלט. פון האנגער. א וווער
 וווינע מיר געלענדע ארעמע שוואכע פרויא. איך בין אן אגראסן.
 מיין קינדעלעלע מיט איינע צוויי דרייע פרייע און געברענגט געווארן
 און עס שטאט מיר ליד אום אים. עס איז אין אים געלעבן איין אפ
 געשפארטער גראסן אויף דיא שלעכטע טאג. נון בין איך שוין
 אום געשטעלט צו דער גרעסטן נויט. אלזוי מיין קינד בלייבט מיר
 דער ווילע נישט איבעריג מער נישט וויא איינע קליין צייטיגע הילפע
 פון איינער אלטען פריינדן וואס הייסט אייגענעליך שוידע נור אין
 שטאט רופט מען איר מאדאם האפע זיא איז שוין מער אלס פופצען
 יאר איינע וויסנע. זיא איז מיר וויער נישט וואס און איר אייגענעם
 הויף אין דער שופיערע נאם זיא איז אין אלער וועלט באקאנט. פיר
 מיר אונזע אהין איך וועל בייא איר זיין איבער דיעזע נאכט אום
 ווייניקסטען. איין נוסטער נאכט.

עס וואר צוואר דיעס פילעס פערלאנגט פון דיעס אפדריי וואס וואר
 אלץ נאך נאך פקערט און אומגעקאנט אין דיעזער גרויסע שטאט
 און וואר נאך דער צווא העכסט געווארן וועגן זיין ראנצעל. בייא
 אלעס דעם האט ער זיך פון דיעזער וואל שטאט (חסד) נישט געטאנעם
 האט באלד צו געהפן איין רעמיונק און וויא ביידע האבן איר
 אהין געהויבן אין וואגן. האבן איר דארט אייגענעמאכעט אויף

איר

איר מאטעראל. און האט אים דעם (איוואסציק) גידיסין פארן
 נאך פארוואנע צו דער מאדאם האפע אין דער שופיערע נאם. און
 איז מיט געגאנגען בייא דעם זיין פון וואגן. דען דיא אלטע האט
 אים צו געהאלטען פאר דער האנד און האט אים נישט אפגילאזן.
 און דער בייא אלץ געדאנקט און געבענט. און פערזיכערט אים
 דאס נאם וועט אים פאר דיעזע נסילות חסד של אמת לוינען אין
 ביידע וועלטן. עס וואר איינע גרויסע שטרעקע בין אהין. בייא
 אלעס דעם וואר זיא דיא גאנצע וועג ליכטיג וויא אין מיטן טאג
 פון דעם גרויסן פאזאר דאס ער האט געקענט וויער נישט באפראכטן
 האט געזוכט פון דער אלטעצקע. דאס וויא אויף עס וואר שוין נאך
 צווא באבעס און צווא קיינעס וואר נאך צווא געשעקלן אין אים
 (אינסעקט) שפארען (קלייערעס) פון איינע געווענענע שוידעלייט. און
 אזוי וואר עס נאך נאך העל און ליכטיג זעלבסט בייא דעם שויער
 פון דער מאדאם האפע. זיא האבן איר דער חיסט דארט שטיינענדיג
 מיט צוויי דער וואקסענע מיידלעך. איינע וואר איר מאכטער וואס
 וואר שוין אפלה אין ווייניקסטע קינד דיא צווייטע וואר אטאכטער פון
 איינעם שטיין רייכע נאכפאר (שכן) וואס האט געוואנט בייא איר
 אין הויף שוין אונד בליהענד וויא איינע חסד נאך געקאכט און
 געשאפן נאך דעם זייעם פאקרויא. און וואר געקליידעט וויער בייך
 און העכסט גראציע (אריסטאקראטיש). דאס זיין הערץ וואר
 ערווארעט פון איהרע האלבן הענעווידיקן בליקן פיל מער אלס
 פון דעם פאזאר וויעגן אין זיינע גלוטן. דער צווא זייען דארט נאך
 געשטאנען אפאר דנקסט מאדען און דער שטראל און האבן צווישן
 זיך געשפראכן איבער דעם פאזאר. און אלס דיא פור האט זיך אפ
 געשטעלט דארט לעבן דעם שויער און דער אפדריי מיט דעם פורטאן
 האבן אן געהויבן ארויס צווא הייבן דיא אלטעצקע פון וואגן אום
 אריין צווא טראגן איר דארט אין הויף צווא דער מאדאם האפע אין
 שטוב. האבן וויא זיך אלע העכסט אפגעשטעט. און דיא מאדאם
 וואס וואר העכסט ערפינט דאריבער. האט וויא ביידע דארט
 אנגעשפראכן. און געקאכט וויא איינע העכסט אונפריינדליכע און

שטראנע

שפראנע פראנע ווער וויא זיען . אונ וואצו שלעפן וויא אהער
 זינע אלטעצקע . קום אבער . האט דעם אלטעצקע דער הערם איר
 שטימע . האט ויא זיך אפגערופן צוא איר קערעצער אונ אכצענד
 קלייבן וויא רודיג מאדאם . דאס בין איך אייערע אלטע שרייבן
 פינגעלע ויא ענטה . איך בין גיווארן אין דיעז אבער איין אפגערעמט
 אונ בין גיבלובן וויא איר געהט מער גוט וויא בייא מינעם אלטן
 מאטערנאציל אונ ווייטער אינס אלץ פערברענט גיווארן . נעלבסט מין
 שפארפוסקעלע * איך מין עס מין קופערטיל מיט מינע דרייא פיינעם
 אונ ווען גוט דיעז זינגער פאן וואס האט מיר אונ וינע הענט ארויס
 געטראגן פון פייער וואלט פון מיר גיווארן שוין איין הויפן אס .
 נון האב איך אים גיבעטן דאס ער ואל מיר אפ פירן איבער דיעז
 נאכט צוא אייך . דען זאגסט וואלט איך פערפרארן ווערן געענדיק
 אין נאס . גון נאט זייע דאנק דאס עס ווען נאך דא אין זייער וועלט
 גוטע מענטשן . רעמענדע איינגעלען . וואס ערשיינען געדען ליידענדען
 אין זייער נויט . איך גלויבע דאס וואס וועסט עס מיר גוט פערזאגן :

גון טוט מיר לייך אום אייך פיינערע פינגעלע האט זיך אפ
 געזיפן דאס מאדאם האפע מיט איינע ווייבען שטימע איר האט אייך
 גוט פאר אירט . איר זינט בייא מיר איין גוטער נאכט . אונ פיל
 מער אלס איבער איינער נאכט . מיר וועלן וואס טאן פאר אייך
 אונ קימערט אייך . גוט אום אייערע קליינע שפארקעס . אום
 אייער קופערטיל . עס וועט אלעס גוט ווערן אונ האט באלד
 גיזיסיגן דעם שטראו העלפן דעם פורמאן אריין צוא טראגן דאס
 אלטעצקע מיט איר מאטערנאציל אין איר קיבשטוב . אונ אלס דער
 אפרתי האט גיוואלט פאצאלן דעם פורמאן אונ געמען שוין אפשייד
 פון דער אלטעצקע . האט עס דאס מאדאם גוט צוא גילאזן . ויא
 האט בעצאלט . אונ האט דעם אפרתי אריין גיבעטן צוא וואו איין
 שטוב

(*) דאס הייסט אזוי אפוסקעלע וואס ביא ווארפט אין איר
 דעם אפגעשפארטן גראסן :

שטוב צוא טייע . ויא האט אים אריין געפרעגט אין איר באוואלט
 (נאכט ציטער) וואס וואר זייער שוין גימאלט אונ זייער ריך אויס
 גימערט . עס וואר דארט העכסט ציכטע אונ ליכט ווארעם אונ
 זייער גראם עס איז אים דא אפגעזאגן דאס ביינער . דען ער וואר
 גאנץ פערקילט ויא האט אים געגעבן וועגן אונ באלד דארויף וואר
 אונ געמישט אולבענדע פאן מיט דרייא גלעזער טייא . דען עס ווארן
 זייערע נור ודייא ויא אונ ער אונ איר טאכטער

דאס ערשטע גיטפראך בייא דעם טייא טיט

דא ערשטע פראנע אירע אן אים וואר ווער ער איז אונ נאך
 דער וויא אזוי קומט ער צוא דער אלטעצקע ער האט איר דער ציילט
 אלעס וואס מיר ווייסן שוין פון אים . אונ האט ער איר דער ציילט
 דאס ער בעזיצט איינע פיל דייטע פערער . דאס הייסט דאס ער
 בעזיצט זייער גוט העברייס . רששים . דייטש . פראנצויזיס איינגעלט
 אונ איז נאך דער צוא איין גוטער תלמיד דאס הייסט איין גמרא
 למדן . אונ דאס וינע עלטערין זיען אים צוא פריא אפ גיטטארבן
 ער האט עס איר אלעס מיט געטיילט אין איינער ריין גיטשעקע
 שפראכע אים העכסטן גראד לאגיס (גראמאטעקאליס) וויא איין
 הויכגעלערטער . דען ער האט אונגעקערט אן איר דאס ויא אונ דאס
 טאכטער ווען געבילדעטע פרויען . אונ האט בייא זייא זייער שפארק
 אויס גיטטען . אונ ויא האט אים העכסט בעוואונדערט דאס ער האט
 אזוי פיל דער לערנט אין דער וויטאמירער דאזינער שולע וואס וואר
 דאן אין העכסט בעשיינקטער (קנאפע) אנשטאלט (זאוועדנע) אונ
 מער פאר אלץ האט ויא בעוואונדערט וויין איידעלען באראקטער צוא
 פאן אזוי פיל פאר איינע ווילר פרעמיע אלטעצקע . דען דאס טיילער
 פון יענער שולע ווארן דאן פערשרייען דארט אין יענער געניג
 פאר גאנץ פערדאזבענע מענטשן . ער אבער אלס איין איידעלער
 וועגער באלד וואס האט אונגעקערט אירע שלעכטע סינינג פון דער
 שולע

שילע. האט איר ווער שטארק פערמיידענעם (פערענפערט) גיין מאראם
 האט ער זיך אפגעדרייבן צו איר דיא וועלט האט מיין ריכטיגן בעהר
 פון דיער שול. עס ווערט אין איר קיין שלעכטעס גילענעס. עס
 איז נאר דער איינציגער פעלער פון איר דאס וואס נעמט אן קינדער
 וואס האבן קינע גוטע ערציהונג גינאסין אין דער היים קינדער פון
 אירעם האנדל ווערער וואס שיקערין אין ווערע צעכעס. אין ווערע
 חכמקע קליינלאך און האבן גרויסע קאנטעס אין דיא שיינקען
 קינדער פון בירגערס. פון קלענערע וואס ווערן קיין מאל גוט נעכער
 קינדער פון גיבארענע שטארעס וואס האבן קיין מאל איינענעם ביסן
 גוט אויף גינעסין. און וואס היפן איבער אין בענצין דיא ווערער
 וואל תבאנו לא ידוי מרגת בשר ודם

און דיען פעלער איז איר (דער שול) צו פערצייען ווייל קיין
 רעכטער פאלעבאם וויל איר זיין קינד גיט אנמערקען. און דאמער
 שטייט עס שוין פיל בעסער מיט ווילנער ראבינער שול וואס דער
 אידעשער עולם איז דארט פיל מער גינישער צו דער בילדונג אלס
 וואס אמערער אירן. עס גייען דארט שוין קינדער פון גרויסע
 בעלי בתים. פון לאמערשע עלטערן. קינדער וואס האבן שוין
 גינאס גוט לערנען פון צווא הויז. און דאמער גייען טאקע ארויס
 פון איר וויכטיגע מענער מיט גרויסע קענטעס און מיט אידעלע
 באראקטערן. דען וויא דיא ווארדייט צו זאגן גייעט עס צו מיט
 דער בילדונג אין דיא שולין וויא מיט דר קראצער אין דיא שפיטעלער
 אזוי וויא פון זיין גייען ארויס גינעט. נור יענע חלאים וואס האבן
 אריין גיבראכט אין זיין קרעפטן מיט זיך פון צווא הויז. אזוי גייען
 ארויס פון זיין אויס געבילדעטע לייט מיט באראקטער נור דיא
 יענע שילער וואס האבן אריין גיבראכט מיט זיך אהין גוטע
 פארקענטעס אין איינע גוטע ערציהונג פון צווא הויז. וואס מיך
 אנגעפרישט (נוגע) קען אייך זאגן מיט שטאלץ. דאס איך בין
 אין קינד פון גאנץ אידעלע עלטערן וויא ווערן גרויסע בעלי
 בתים. מיט גרויסע טונגענען (מעשים טובים). נאמע גיברעכטע
 לייטע האבן מיר ביי מינעס דרייצעמין יאר מגדל גווען אין תורה
 אין

אין וואס שמים. און האב געהאט גוט גלענעדיג אפ צו לערנען
 מיך פון ווערע שיעור מרות ית' אין רחמנות ית' אין צדקה. און
 דאמער מאכט קיין וואונדער דאס איך האב מיך אויס גינעט אין
 גיפאדור און צווא רעמירן דיע אלטעצקע דען עס איז מיר שוין
 דיע אינגלערינג נעווארן פון מינע עלטערן אין מינער קינדערייט
 נאך. נון וואלט איך וועלן וויסן ווער דיע אלטעצקע איז וואס
 איך האב מיך פאר איר אזוי ווייט געאפערט. דען ווי איך האב איר
 באמערקט שיינט וואס מיר צו זיין עפעס פיל מער אלס איינע גיבארענע
 שטארעקע. איך האב אין איר גענוגט עמערקט נאך שפארען (פלענערעס)
 פון איינער גווענענע שונאים און פון איינער גווענענע אריסטאקראטקע
 און ווערן נא וואר עס ווירקליך פרייעט עס מיך דאפעלט דאס איך
 האב אזוי איינע גערעכטע. דען וויא דיא ווארדייט צו זאגן.
 שטייען ביא מיר דיא שטארער זיער נידעריג וויא ווערן איינע פלאנע
 פאר דיא מעגליכע גוועלענשאפט. און נאך מער פאר אונזערע
 אידעשע גימנידען וואס ווערן ווערן ווערן שטארק בעלאסטעט פון זיין
 און דיא וועלכע מינענע איבער דיען לייטען בין איך אויף. האט
 זיך אפגעדרייבן דיא מאראם האפע איך לאז זיין אויף מיין שוועל
 גוט אויף. איך גיב אלע חודש צעהנע גילדין אין דיא קופת העדקה
 פון חלוקת ערים. און דעהע וויא גיט אן אין מינע איינען אלזוי
 קענט איר איך שוין לייכט מערקן דאס דיע אלטעצקע וואס איר
 האט גערעכטע און איך האב איר דא איצונד אריין גינאסן צווא
 זיך גינעט שוין פערנעוויס גוט צווא דיער קלאסע מענטשן. ווא
 וואר עס קיין מאל גראדע נאנץ אומגיקערט לא די וואס זיין האט
 ביי איצונד קיין ביסען בעטול ברויט פערזוכט וואר זיין נאך אפאל
 מינע גרויסע בעל צדקה האט מגדל גווען פילע יתומות ארעמע
 און חתונה גימאכט זיין. פלעגט צווא מאכן קאלעקטען (גדבות)
 פאר ארעמע בלות. פאר ארעמע קראנקע. און יעדערע האט איר
 גינעטן מיט פרייען. אין איהרע יונגער זאגט מען איז וויא ווער
 שוין גווען. ווא האט גיבראלטן ארויסען האמטעל און עס פלענען
 צווא פאר קערן אין אים דיא גרעסע לייט פון ווערן און פון קריסטין.
 זי

פֿעשט'יג אין דעם מיט וואס איר האט איר גיבראכט צוזאם דאס
הייסט איר מאטעריאל. לבר אין קיפערטיל אפאר קיסערלאך און
אקאלירע וואס האט דארט גיקענט בלייבן און פערברענט דעווארין
און בייט אלעם דעם וואר ווא העכסט דייטליך און העכסט צום
מיטהיין. שוין זייער פיל נעמעס מיט דער פרוי וואס דא וואונט
פרייט איר. צאלט אין גאנצן פאר דעם הייז. בעזייצט עס. בעלייכטעט
עס און פיהרט פֿעקט דארט דא גאנצע הוצאה וואס בעלויפט אויף
איינעם רובל אדאך :

איה בין מיט איר העכסט בעפריינדעט פון לאנגע דאסען
וואו וואר מין טרענינגען. מין זעלנער מאן אראן האפע אז זייענדיג
נאך אפחור איינשטאנען ביא איר אין האמעל. גור ווא האט מיר
מיט נאטס ווילף אויס גיפירטש דיעז גילקליכע פארטייגאט האט מין
האסען געלט גענומען ביא מינע עלטערין וואס זיא וואר העכסט
בעפריינדעט מיט זיא. ער איז מיר זייער אין דעם צוואנציגסטן
יאר נאך דער האכצייט אפגיריטן גיורארין. אונז בין גילדיגן ויצין
איינע אלטנה שוין מער אלס פופצעהן יאר אונז וועל עס שוין פיר
אמער בלייבן יעדע דא וועלט האט מינען צווייטן האפע. מינע
נאנצע פאצעכע זיען מיר מינע צווייא טעכטער. דא עלטערע האב
איה שוין צייט אפאר יאר אויס געבען פאר איין יונגן מאן אפאכאניק
וואס דירינט (פירט) איין גיוראנט פאבריק אונז האט דרייא טויזנט
דוביל ארא. גיהאלט. אונז דיעז דא אינגערע וואס בעדונט אונז
ביא דעס מייטש איז שוין אויף איינע פלה מיט אפטוירערענעס וואס
איז שוין אין דער פירטע קלאסין מעדעצין. איין היפישער קערל.
אונז אזוי אויף אליין בין דאנקען נאט אויף גיט אין אזעלכע נויטן
דאס איה זאל גיטוואונגען זיין צוא געסען אסאן. דען מין זעלנער
מאן האט מיך גילאזן ביא אנטק מאיאנטיק. ער האט מיר גילאזן
ביא דווען הויף וואס ער האט אים אפגיריטן אויף מינעס נאמען
ער טראגט מיר איין פינק טויזנט דוביל ארא. נור זינג דער פון
צוא דירין. לאסיר אונז אוס קערן אונזער פארניגן גישפערע נעצין
דא אלטעצקע אונז מאדאס? האט זיך אפגיריטן דער אפארט וואס

וְיָא וואר ווײַס דײַך אונ פאַרנעמען . בײַא אלעס דעם פאַר ווא העכסט
 אונגליקליך אין איר הײויליכן לעבן . ערשטנס ווײַל ווא האט קײנע
 קענער געהאט . אונ האט עס אײנזונד אויף גײט . אונ צווייטנס האט
 ווא ניד גײט גוט פערשטאַנען מיט איר סאן וואס ער וואר טראדע אײן
 הפך פון איר . ער וואר אײן העכסט לופטיגער מענטש . ערנעבן
 דעם טרונק אונ דעם קארמענשפיל . אונ לא די וואס ער האט גײט
 גיקוקט אויף פֿרנסה האט ער נאך פיל אויס גײבראכט . אונ אום ענדע
 איז ער אנטלאפן גײווארן פון איר מיט אײנער אײסאלענעס . זײנער
 האט אײז אײגנשאטען אין איר האמפל דען ער וואר אנאנץ שײנער
 ווײַ . אונ ווא איז גײבליכן אײנע ענונה אין איר פינג אונד גײסטעמן
 יאר . אונ אין איר פינג אונד פופציגסטן יאר אלס ווא איז גײווארן ערײקליך
 אונ שטאף האט ווא אײגנלאזן שוין דעם האמפל . אונ האט אנגײליבן
 צווא לעבן פון אלעס פארטיגן . אונ ווא עס האט דאן גײשינט האט
 ווא געהאט אגרויסן פערשענען . דען עס ווארן גרויסע סומען אונ
 קאפיטאלן אײדער פערליהען אויף קליינע פריצענט אין פילע זיכערע
 ערטער . דער צווא נאך האט ווא גנומען דרייא טויזנד רובל פאר
 ווא מעבל וואס ווא האט פערקויפט . אונ אפאר טויזנד רובל
 אנטרעט געלט בײַא דעם וואס האט אײבער גנומען דעם האמפל בײַא
 איר . אונ בײַא אלעס דעם . האט ווא אגגוהיבן באלד נאך דעם ווא
 ווא האט אײבער גנעבן דעם האמפל צווא לעבן ווײַס געווא (קארנ)
 האט ווײַ גוואונעם אין געווא קליינע שטיקלאך מיט ארינסט . אונ וואס ווײַ
 גיפירט אײן פרוקעס שטילעס לעבן . דאס דיא שטארט האט ווײַ
 אן איר אין אפערלויף פון אײאר דרייא נאנץ פערנעסן . אונ אויז
 וואס אײאר ווײסער . האט ווא ווײַ אלץ קענער אונ קענער צוריק
 גיבונגן פון דער וועלט . אונ גײווארן גייענער פון טאג צווא טאג
 ביז ווא האט ווײַ בענונגט מיט דער צייט צווא וואונען אין שכנות
 אונקער אײן אויבן בײַא דער טאכטער פון איר פערשטארבענע
 דעכט וואס ווא האט תתונה גיטאכט אונ וואס עקט איר צווא ווא
 אײנע אײנענע מופער . אונ פירט שוין אלוו קענער אלס ציען יאר
 אײז ווי ארעקט אונ הארטעס לעבן . איר נאנצע רחאמאסין (וירשטאפט)

וואר איבער דיא נאנצע צייט פון איר נישפערע העכסט אנגעהויבן
 הערן זיין רענציל "אויז איר זינט נאך נישט צוגעקומען ? לייכער איך
 העסטע גערין אויס געהערט. און איך מוז שוין איך פערלאסען
 איך מוז גיין אויף וויכין מיין מאנטיל. מיין רענציל. און אויסוויכין
 אין קווארטיר פיר מיך וואו צווא נאכטען. דען דאס וועט וואו איך
 בין איינזשטאנען אין דאך אפגיברענגט. איך מוז עס בעזייטיגן פערזאנליך
 דען איך בין דאך גאנץ פערמיר אין דויער שטאנד" גיין מיין פריינד
 האט זיך אפגערופן צווא אים, איר דארפט איך וועגן דעם נאר
 זיך נישט היילן און נישט בעאנהויבן. וואס אנגעטערעפט אייערע
 זאכן שיקע איך שוין מיין שטראו צווא דיא צוויי פרויען וואס איר
 האט ווא איבער גיגעבן. דאס וועט. דיא וואס האבן געוואלט צווא
 נאכטען מיט דער אלטעצקע און קיינע אנדערע. און וואס עס אנגעטערעפט
 (מוזע) צווא איינע קווארטיר דארפט איר איך נישט מאכן גראד האר
 דיע נאכט וועט איר דא נאכטען. און וועט זיין אונזער נאכט צום
 אבער דראט (וועטערע) און נאכהער וועט איך שוין מיין שטראו
 אויס וויכין אפלייגן אום צווא גלייך אנטוין קווארטיר בלייבט דוהי
 אונזער וועט זיין פון מיר גאר איין אנדערע אונזער צווא לאזן איך
 פון מיר אויז שפעט. דען איר האט איך פערדענט נישטאמט ביא
 מיר מיט אייער וואול טהאט געגן דיע זווילד פערמער אלטעצקע
 וואס איז נאך פיל מאהל מער ווערט אלס דיע קליינע געפעלעקייט
 טיינע. געגען איך דער אפרתי האט דיען אנדערשטען (פארשלאגן)
 אנגענומען ויער העפלדיך האט זיך בעראנט. און איז זיך גיבליבן
 זיצן גאנץ רוהט מיט איינעם וויליגן אויער :

"דיע אלטעצקע האט אנגעהויבן דיא מאדאס האפע צווא דער
 ציילן ווייטער" פלעגט מיך נאך מיט איר פינג צוריק בעוויכין צווייא
 מאל אין אדערש און פלעגט ביא איר צווא זיין אימער איין גוטער
 נאכט און נאכהער אלס זי איז געווארן צווא שוואך אום צווא קומען
 צווא מיר. פלעג איך קומען צווא איר. נור צייט אפאר יאר האב
 איך עס אפגעהערט ווייל זי האט שוין אפגעהערט צווא זיין ביי
 דעם געהערדיגן פערשטאנד. איך האב איר אין אפאנג אלס זי
 האט

האט זיך אריין גיבליבן צווא דער טאכטער פון איר געוועזענע דינסט
 אין שכנות. איך האב איר איינגע מאל גישטראפט פאר וואס זי
 האט אנגעהויבן צווא לעבן אויז שלעכט. וויא איינע אבינעט וואס
 זינט איבער דיא הייער. דער מאנט איך פלעג איך איר צווא זאגן
 ווער איר זינט. איר בעוועט דאך גרויסע קאפיטאלן איר קענט דאך
 לעבן וויא איינע פירסטין. נון זינט איר איך פערקראכן אונטערין
 אין אויבן ביא איינער ארעטע פרויא. און דיעס קאסטעט אויך
 נישט וואלדירל. דער מאנט איך פאר וועמען שפארט איר. איר האט
 זיין קינד. קיין דינד. איר האט דא אויז גאר קיך קרוב און קיין
 גואל איר וועט דאך אייער געלט נישט געהעסן מיט זיך אין קבר. איך
 זאל זאגן דאס איר טוט מיט אייער געלט צדקה. דאס וועט מען אויך
 נישט. איר דארפט איך אום זיסט און ווערט דער צווא נאך בויז און
 מבוזה ביא דער גאנצן וועלט. איך פערשטייא עס זייער נישט האט זי
 מיר גענומען אה געדע פון מייער לעצטן (תוכחה) וואס איך האב
 פאר איר געהאלטן (ניגאנט) און ביא אלעס דעם. קען איך מיך
 נישט צווינגען צו איינעם בעסערן און רייכערין לעבן. דען איך טוא
 עס נישט אויס זיין (קארקייט). גיין איך בין עס קיין מאל געוועזן
 און בין עס איינזאגן אויך נישט. און האב גיקענט אלזוי פאר
 דאס געלט וואס מיר קאסט זעצט פיל שענער לעבן אלס איך לעבע
 איינזאגן. און טוא עס נישט נור אויס איינעם אנדערין גרוג. וויא
 אונטער אונז געזאגט איך בין צייט איך האב איינגעלאזן דעם האטעל
 צערפאלן (ברוג) מיט דער נאנצע וועלט און מיט זיך וועלכסט
 און איך האב גענו איר וואך אום עס צווא זיין דען וויא דיא ווארטהייט
 צווא זאגן האב איך צייט פון מייער האכצייט קיין גומין טאג געהאט
 טראץ דעם (קערניוידע דעם) וואס איך וואר בייך און גיאכט
 פון זייטן און גיפירט אין ברייטעס לעבן. וואר איך שוין דאן איינע
 דא אונגליקליכסטן פרויען אויף נאכט וועלט. ווייל איך האב מינגען
 מאן פיינד בעקסטען פון דער ערסטע זעה אן. איך האב באלד דער
 קאנט אין אים אין גרויסן דראק. איך בעל גארה. און איינעם
 אויסגלאסענעם אין העכסטן גראד. ער האט שוין באלד נאך דער
 האכצייט

האכציעט אויף גיהעמט צוא היטן ריא שטוב . און וואר פול אין אלע
 לטפיל היינער . איך בין אים גיווארן אפגענייגט שוין פון דער ערסטער
 שטונדע און דאך האב איך קיין מוסר גיהאט אויף צוא ברייטן מיט
 אים . אום זיך צוא שיינען ערשטנס וויל עס וואלט עס דער ווידער
 גיווען מיינען עלטערן וואס האבן דאן גילעבט . און צווייטנס וואר
 איך נאך אין דער ביינונג דאס ער וועט זיך בעסערן . און נאכהער
 אלס איך האב גיוואלט לויז ווערן פון אים . האט ער זיך נישט גילאזט
 איך האב אים אבער (וויא פאר איך גיהאט) גימאכט אזוי איינע
 בייא מיר אין שטוב דאס ער האט מיט פריידן בערעט דיא ערסטע
 און בעסטע גילעגנהייט צוא האבן צוא אנגלייפן פון מיר . און
 איך וואר העכסט צוא פריידן דער מיט . נון בין איך גיבל בין איינע
 ענונה . איינע ענונה איז נאך אלע דעות איין וויסעס לעבן .
 אדער קיין לעבן בפרט נאך אין אזויא אלגע וואס איך וואר דאן
 נאך נאך רייף און יונג בליהער שוין . וואס דאס הייסט איין גילטער
 אנזיוונג צוא איינעם גרויסן לעבענס גענוס . און דאך וואר עס
 מיר פערזאנל (פערבאטן) . נון הייבט עס זיין דורכטערן בייא איינער
 פרישען גוועלט נישט געניכערדיק איינעם טראפן דער פון . נון האב
 איך גיוואלט געבן מיינעם וויסען לעבן איין גיהאלט (ווארמסטע)
 וויך צדקה געבן און גמילות חסדים . לידער האב איך מיר אין
 דוועס אויף בעטראגן . איך האב פערליהען פיל אויף גמילות חסדים
 צוויסע מענטשן פון בידעלייא וועלטן פון דער אלטע און פון דער
 נייע . און מעהאט מיר נישט אפגיגעבן . איך האב ערצויגן בייא מיר
 יחוסות האב זיין אויס גיגעבן . און האב פון זיין דעם גרעסטן
 אנדאנק . נישט איינע פון וויא האט מיר בעזוכט צייט איך האב
 איינגילאזן דעם האמעל . מאכע פון זיין זייען נאך אראפ אין
 גאנצן פון אידעשין דרך . מאכע זייען גיווארן טראקטירטעקס .
 האלטן פריידן היינער . איך קען איך נישט זאגן וויא ווייט עס קריינקט
 מיר עס . דאס איך האב חרטה אין גאנצן וואס איך האב עס גימאכט
 און האלט מיר דארום אפ שוין וואס ווייטער גוטעס צוא טאן . דען
 וויא איך זעהע אין איין מיר דווער איידעלער גנוס אויף פערזאנל
 פערבאטן

(פערבאטן) פון דעם בורא ברוך וואו וויא אונזערע חכמים זאגן
 דאס ווען גאט איז שוין וועגן זיין מאל אונגענערדיק שיקט ער אים שוין
 צוא צוא טאן צדקה מיט אועלכע מענטשן וואס זייען נישט ווערן דאס
 מעהאל עס טאן מיט זיין :

איך וועל איך נישט לייגענען דאס איך האב נאך אנדריסן
 טייל פון מיינעם גרויסן פערשטענד וואס איך האב גיהאט . איך וויל
 אבער דער פון קיין געברודע מאכן (כל זמן איך וועל לעבן) נישט
 פאר זיך (לכך וואס מיר גייט איין) און נישט פאר איינעם אנדערן
 דען איך בין אויף גיבראכט אויף זיך זעלבסט . דען איך האב מיר
 זייער פול פערזענליכע געגן מיין פערזאן . מיט דעם וואס איך האב
 מיר נישט געשטן באלד נאך דריתונה פון מיינעם מאן . און פליסיה
 שוין בין איך אויפגבראכט אויף דיא וועלט וואס איז אזוי אונדאנקבאר
 געגן מיר . און וועל נאך נישט פערזאמלען איינע שטונדע פאר מיינעם
 טויט אויך עס אפ צוא זאגן אויף איינע גאנצע געפעליגע וואך כל זמן
 איך לעבע אבער וויל איך קיין גראסן דער פון געבן איינעם אנדערן
 ערשטנס ווייט איך נישט וויא פיל איך וועל גארפן נאך פאר זיך
 און צווייטנס וויל איך עס נישט טאן פאר מיינעם לעבן דאמיט איך זאל
 תלילה נישט דארפן תרסה האבן אויף מיינע לעצטע צדקה וויא
 אויף מיינע ערסטע . דען וויא איך זעהע איין ווערן פילע וועגן וואס
 זייען אפגיוואנט גיווארן אויף עולמות וייער שלעכט פערברויכט . נון
 וויל איך עס מיט מיינען אויגן נישט זעהען . וואס עס וועט זיין נאך
 מיינעם טויט ארט עס שוין מיר נישט . און צווייטנס איז מיר מיר
 עלענדע וואס מיר זייען אלע פריידן פון דער וועלט פערבאטן פיל
 גלייכער איר (דיא וועלט) נישט אנצוהעקען מעהר . אלווי נאך גענו
 מיר מיר איין אונטערן אויבן . און דאס העכסט גייטנעס אום צוא
 דער האלטן דאס לעבן צייט איך בין גיווארן אלס און שוואך .
 וואס דאס לעבן איז מיר שוין גיווארן צוא לאסט . און העכסט
 איבער דרייסיג :

נון בין איך שוין צוא ענדע מיט מיינע ערציהלונג איבער דווע
 אלטעצקע וועגן אזוי האט זיך אפגירופן דער אפירתי איז שוין בייא
 מיר

מיר רעכט וואס ווא האט זיך אזוי פערט ניהאלטן פאר דעם קופערטיל
און בערווערשט אים אזוי שטארק. פאר גענוים האט דארט גיסחט
לונגן איר נאנצער פערטענין. נון שוים מיר לייך וואס איך האב איר
גוט גיפאלגט עס מיט צווא געקען. עס וואר אבער נאנץ אונגעליך
נאך אין קליין טיילע וואלטן מיר גיטארין שוין דערשטיקט פון רויף
"פערטעניס מוז עס אזוי ווין האט זיך אפגירופן דיא מאדאם האפע
פערברעכערדיק דיא הענט, עס איז זי גיט אנדערס, זיא לאזט דעם
קופערטיל גיט ארויס פון מויל, נון האט זיא עס דא נאר קיין קרוב
און קיין גואל? האט איר גיפרעגט דער אפרתי גיט איינעם האט אים
גיטנאפערט דיא מאדאם האפע דען אזוי ווען דער גרעסטער טייל פון
אונזער ארעסטער אייגוואונער ווען אלע צווא נאמען גיטנאפערט פון
היינטער ערשטער וואס טעווייט נאר גיט פון וואנען זיא ווען. אזא אזוי
ווארען אויך איהרע עלטערן.

4.

אין צווייטער גיטפערקע זייא דעם עס מיט:

ארום עלף. דעם ווער וואר גיטרייט דער טיש צווא עסן. און
זייא דעם עסן האט זיך ענטשפאנען (אויפגעשפונט) אין גייעס
גיטפערקע דען דיא מאדאם האפע אויב וואל זיא וואר שוין עטליכע
אונ פופציג יאר וואר זיא נאך נאנץ היפש. מונטער (פרייליך) און
לעבענס לוסטיג. גיטפערקע. דאס זיא האט גיקענט זייער לייכט
איינען צווייטן מאן נאך אונטער פיהרען איינע שטאנציאנען אויך
דער לעבענס שטראנע ווען זיא וואלט נור גיטאלט זיך ווידער
פערדייטשקען. דאהער קיין וואונדער דאס עס וואר איר העכסט
אינטערעסאנט (איינעלוקסט) אונטער צווא האלטן זיך מיט אזוי אשיינעם
גיטן מאן ווא אונזער אפרתי וואר:

וואס איז אייער מאן? דא אין דויער שטארקט האט זיא אים
גיפרעגט ווידער מיט אייער בערווערשער מינע. פאר גיטויס גיט
אלס קיפסאן? עס פערשטייט זיך האט ער זיך אפ גיטנאפערט דער
ווייל

ווייל בין איך קיין קיפסאן. איך וויל עס ערשט ווערן. דער ווייל
אבער וויל איך אנקוקען אין איינעם קיפסאנעלישן קאנטאר אלס
קראפטגעניס (ברוך שרייבער). אזא אזוי אשטעלע גלויבע איך האט
זיא זיך אפגירופן צווא אים קענען וויא זייער לייכט בעקוקען זייא
מינעס אנאכבאר (שכן) וואס וואנט שוין נאנצע אכטצעהן יאהר זייא
מיר. איין גיוויסער מאנטארקסט וואס טרייבט איין גרויסן וויין
האנדל וואס הייסט אבראם געצוואלד. איך גלויבע דאס ער ברויכט
אזוי איינעם צווא האבן אין זינעם קאנטאר. איך וועל מיר מארגן
בעשפערען מיט אים דעריבער. אזא איך בין אייך שוין העכסט דאנקבאר
דער פיר האט ער זיך אפגירופן און האט איר אקוס גיסאן אין האנד
און ווען דאס וואל אנגיין האט זיך אפגירופן דיא טאכטער די פלח
וועט אייך ווער גוט זיין זייא אים דען ער איז איין ווער גוטער מאן
און אזוי אויך זינע פרויא. אלע זינע סלואאסעס ווערן זייא אים
מענטשן. זיא וועלן זייא אים מיט דער צייט אויך טיש האבן, און
דוועס איז מיר אים גיטנאפערט. האט ער זיך אפגירופן דען וואו פאר
אויך גיטאנט בין איך איין ארעסט יאקאב, און ווארום שטודירן וויא
גוט ווייטער? האט אים דיא טאכטער ווייטער גיפרעגט זיא האבן
דאך גוטע פעהיגקייטן (ספאסאבנאקסט) ווייל איך האב מעהר גיטונג
פאר קיפסאנשאפט האט ער איהר גיטנאפערט און צווייטנס פעלט
מיר אן מיטעלין. און דאס לעבן פון שטודירן געבן האט מיר שוין
דער עסן. איך האב שוין מיין האלבעס גיטונד צווא געוועט דער צו
אין דיא נאנצע צייט וואס איך וואר אין ראבינער שול:

ער האט צוואר גיהאט פיל וויכטיגע ערע גיטונדע (תורוצים) געזין
דעם שטודירען ער האט עס אבער אויס געטידען אום גיט אונטער
צווא מאכן דאס ווערט פון איר דאן אין איהרע אויגן: דען ער איז
דאך אויך איין שטודירענדער. קורץ גיטאנט עס וואר גיטנאכבן.
זייא דעם טיש איבער פערשיידענע זאכן ביז וויינער איינס אין דער
נאכט. און נאכהער. איז מען גיטאנען שלאפן. מע האט אים אריין
גיטוויזן אין אקליין צימערל וואס וואר אנטקענין. ער האט דארט
דער וואוסט איינע אויסגיבעטע בעטל מיט אנטקע דעקע און האט
שוין

שון גיפונק דער בייא אויף זיין ראנציל און זיין מאנטיל. דען דא
 מאראם האט גישיקט איר שטראן דאס ער זאל אויפובין גענע צווייא
 פרייזן וואס האבן גיוואונט מיט דער אלטעצקע. אין דער שטייבעלע
 איז גיווען ווארעם ציכטא און ליכטיג. דאס ער האט זיך נישט גיגענט
 גינג אפפרייען. און דאנקען דעם באשעפער פאר דיווע נאכט לענדער
 נאך אזוי איין ארבייט וואס ער האט גיהאט אין דיווע נאכט מיט דר
 אלטעצקע וואס ער איז אויס גיטאנען דער בייא גינג היין. גינג
 קעלט און גינג שרעק. און נאך סעקר האט ער זיך נישט מיט דר
 גרויסע באקאנטשאפט וואס ער האט דא גימאכט מיט דער מאראם
 האפע וואס האט אים פערשפראכן צוא ריידן וועגן אים מיט דעם
 וויסן קאמאריסט אברתם געצהאלד און בייא אלעס דעם האט ער
 נאכן ווייניג גיטלאפען אין דיווע נאכט. ערסטענס ווייל עס האט
 זיך געהערט אין זיין שטייבעל וואס וואר אפגיסהיילט גור מיט איינער
 דעם פשעפארענע פון דער קיכשטוב. דא קרעכצען פון דער אלטעצקע
 און איר באדערען איר קופערטיל וואס וואר ער ווייס שון איז דיעס
 נישט אויסמיט דען עס האט גימוט זיין אין אים איין גרויסער קאפיטאל
 און שולדיג איז ער וואס ער האט עס נישט געמקט מיט געמען זון
 האט אים גיפלאגט שון דאריבער זיין גיוויסן. און צווייטענס האט
 ער זיך נישט גיגענט ארויס שלאגן פון זינען דא שיינע גיטמאלס פון
 דעם שיינען מיידען וואס האט אים בעצויבערט און פערבלענדעט
 דא אויפן אלס ער איז אגגעפארן מיט דער אלטעצקע צוא דעם
 שווער פון דער מאראם האפע. וואס וואר מיר ווייסן שון פון
 פריהער דאס וואר איינע מאכטער פון איינעם רייכין נאכפאר
 וואס האט גיוואונט דארט אין הויף. ווא איז אים דאן פארגינקומען
 פיל סעקר אלס איין גיוואונליכער מענטש. ער האט ווא דאן
 בעטראכטעט פאר איינע הימלשע בעשעפענעס. פאר איינע מאכטער
 פון גוטע אייגענעלען (מלאכים) וואס האבן זיך פאר אירט אויף דעם
 אידישען (אידישען) באדען (גורד) דער צוא נאך האט ער דאן
 בעטערקט. דאס ווא האט אים פריינדליך אנגינקט און איז פילייכט
 גיווארן אזוי גוט בעצויבערט פון אים אזוי וואר ער פון איר. דען

דיא

דיא ליבע ענטזידענט ויך שנעלער אלס איין בליץ. איידע פונקען
 זינען געשליק. און איידע פלאטען זינען מעכטיג א! האט ער צוא
 זיך גיוואנט אין האלבעס לעבן וואלט איר אונזע גיגעבן אום דיווע
 געטליכע בעשעפענעס ווייטער צוא וועגען. און דאס אנדער העלפטע
 וואלט איר אונזע גיגעבן אום צוא שפערען מיט איר. א זאל עס
 זיין גור איין בלוזער שטרייך (שטוקע) פון מיידעס בייזן שיקאל
 (שליסול) צוא פערליבן זיך גור אין איינעם טרוג בילד (אין ארמיון)
 אום צוא בלייבן. אונגליקליך צייט איר וועל לעבן. אדער גראדע
 אומקערט פילייכט הייבט עס אנצוגעהען מיט מיר פון דיווע נאכט
 אן איינע בעסערע ווערונג אין מיידעס לעבן. איין גוטער צייכין
 דארויף איז מיר דיווע גרויסע נאגן אונגערדיכטע בעקאנטשאפט. זון
 וואר מיר אין איר געציגט אויף מיידע קונפטיגע (שפעטערע) בעשעפערע:

קורץ גיוואנט ער וואר בעשעפטיגט מיט דעם גידאנקען איבער
 דיעס מיידען. ביז מיר דעם זייער. און דאן האט ער אשלאגן
 גיטאן ביז גיין אין דער פריא. און דאן וואר ער אריין גיבעטין
 צוא דער מאראם האפע אויף מיידע. און בייא זיין געמען אבשייד
 פון איר און פון איר מאכטער האט ווא אים ווייטער פערזויבערט צוא
 ביידין וועגן אים מיט דעם אבראם געצהאלד. און האט גישיקט מיט
 אים איר שטראן דאס ער זאל אים אונטער טראגן זיין ראנציל אויף
 דער שטאנציע וואס עס האט שוין בעשטעלט פאר אים איר קעכין
 בייא איינע געוויסע פרויא אסאלדאטקע וואס הייסט שפּרה דא
 פאקטאקע ארויס גייענדיק פון שטוב האט ער גיבעטין דאס מען
 זאל אים אריין פידן צוא דא אלטעצקע אין קיך שטוב. ער האט
 איר דער וויסט זייער שוואך. ער האט איר פריינדליך געריקט. און
 האט איר גיפרעגט וואס זיא מאכט. און זיא האט אים פריינדליך
 גידריקט דא האנט. און האט אים גיגעבן און גידאנקט פאר זייע
 מענטשין פריינדליכקייט. גיבט דעם האט זיא צוא אים גיוואנט וועסט
 דא מאריק ימים זיין און גיבט האבן אין זיינעם לעבן. און איר
 פערזויבט זיינע בעסטע פריינדן אין בייזע וועלשין. איר וועל מיר

ניש

גים פערנעסין אן דיר גים דא אונ גים דארט . איר וועל דיר האבן
אין ווען אין מינער לעצטע מינוט . אונ וועל פאר דיר גאט בעסין
אלס איר וועל שוין שטיין פאר גאטס טראן (שטול) דען דא האסט
דיר געהאנגען וויא אין איינער וון . אונ איר וועל דיר געהאנגען
וויא לאנג איר וועל לעבן אונ זעלבסט גאך מינעס טויט וויא איינע
מינער וואס בעסטעס דארט פאר איהרע קינד . דער פאר בעסט
איר דיר מין קינד דאס ווי לאנג איר וועל לעבן זאלסט דא מיר
אין סאל אין וואך בעזוכן . אונ נאך מינעס טויט זאלסט דא אפ
וויסן מינע יאד צייטן . צוא שמעלן אליכט אונ צוא זאגן אין אים
מיט . פערשפרעך עס מיר מין קינד . דא וואס דא האסט שוין
גינג גיטאן פאר מינעס קערפער . סא שוין וואס איר פאר מין
נשמה . וויא די ווארהייט צוא זאגן איר העסט עס דיר גים אונמוסדען
ווען דו וואלט גים איצונד אריין גיקומען צו מיר אונגירופענעדווייט
אין עכטער בעווייז אויף איין איידעלעס הארץ . פערשפרעכע עס
מיר מין קינד . דא וועסט געלויבט ווערן דער פאר אן ביידע
וועלסט :

דער אפרתי האט עס איר פערשפראכן העכסט פייטלעך אונ
העכסט הייליג . אונ דאן האט זי ארויף גיליגט די הענט אויף זינעס
הויפט אונ האט אים נאך אמאל גיבענעט מיט לאנגע יאר . מיט עושר
אונ מיט פבור אונ דער אפרתי וואר דבייא העכסט געריהרט דאס
ער האט גיוויגט וויא איין זערטליכעס קינד בייא דעם לעצטן וועגן
(פרכה) פון ווינער אלטן מוסער . אונ איז אונזע פון איר מיט דעם
הייליגן פערשפרעכן צוא בעזוכן איר אין איינע טעג ווידער :

5.

”שפרה דיא פאקטארקע” :

גון מינע מינער לעזערין לאמיר אריין שפאצירן אין דעם
גייגן קווארטיר פון אונזערין אפרתי . עס וואר איין גאנץ קליינער
טעטער וואס וואר קוים גינג פאר איינע ארעסט פערזאן . עס איז
דארט

דארט גלייכמאן איינע אלטע פראסטע בעמיל מיט אפיקיל דייא אפליינער
מישיל אונ איין הילצערנע שטול . אונ דער צוא וואר איין קליינער
וואנט עלטער וואס איז דארט גלייכמאן איין הילצערנער לייכטער
ער וואר אבער גאנץ ליכטיג אונ שווקן . עס וואר גיזאלט פאר
אויס מיט בעדייזן אונ מיט אסאמעוואר אויף שטעלן . אין ווינטער
צייט זעקס רובל אסאנאס . אונ וועט פינפטאלבן . די סאטעוואטעלניצע
הער פון וואר איינע גיוויסע פרויא וואס האט גייהייטן שפרה דיא
פאקטארקע . אפרו פון איז עטליכע אונ דרייסיג אנדויסע סאטעליקע
אדער סאטעקע . אפאקטארקע פון דירקטן . פון אפען . פון דירעט
פון הלואות אונ אמאל אויף פון קליינע שידוכים . איר סאן וואר
אין אסאטונער סאלדאט איין גיוויסער נחום פאלסעציי דען ער וואר
אין שפילער . אונ האט דאן גירט אין אטקופ . אונ וואר אלוי
וויא צוא זאגן איין גרויסער קאללעפיל אין דירער גרויסע שטארק
דען זי האט גיהאט איין אריין זאגן אין דיא גרעכעס אונ אין דיא
קלענסטע הייזער פון שטארט . אונ האט גיוואוסט וואס עס פערקאלאצט
ווען אין איינער איי . זי האט אלעמען גיקאנט . גיוואוסט וואר
זענער וואונט . דאס מעהאט איר גיקענט מיט רעכט רופן דעם
לעבעדיגער אדרעסניער שטאל מאדווייס וואר זי איינע אפע .
אין איינעם גיוויסן גרויסן הויז וואס וועט דא באלד שפילן אנדויסע ראלע
אין אונזער געשיכטע אונ דירעט וואר מינע אנדערע וואו פון דער
גרויסן קאנטריסט אפראס געצאלד וואס האט גיוואונט אין דעם הויף
פון דער מאדאס האפע אונ זי וואר נאך דאן אין דער צייט פון
אונזער ערצייהונג איינע גרויסע אייגניערקע דארט . דען זי האט
אויס גיוויגט ווינער מוויקע . אונ דירעט איז עס דאס שיינע מידבון וואס
אונזר אפרתי האט אייגניצאדעט פון איר דעם קאפ זינעס דאס הייבט
זיך בערליכט אין איר . וויא אויך דער קוואטיר וואס אונזער אפרתי
האט דאן בעזוכן וואר קליין אונ איינע . בייא אלעס דעם וואר ער
מיט אים העכסט צוא פריידן ערשטנס דאס ער קווארטירט אין אים
גאנץ אליין . אונ צווייטנס ווייל ער וואר העכסט ביליג דער צו נאך
האט ער דארט אין גארקע בעקומן פיר צוואנציג קאפ אונטן מיטאג .

אונ

און מעהאט עס אים נאך אריין גיטראגן אין ווין נומער. צוא שלאפן
וואר צוואר הארט. דאך נים שלעכט דאס עס זאל אים שטערן דאס
שלאפן דען ער איז גיוואונט שוין צום הארשן לעבן. דעם ראנציל
צוא קאפן און מיט דעם סאנפיל צוא גירעקט דאס ער אפנישלאפן
ווא ערשטע נאכט דארט ווא איין שטיין. דען ער האט דא פארנע
נאכט נים גענוג גישלאפן. דער צו האט ער נאך גיהאט איין גוטע
ארויס. עס האט זיך אים געטרויסט. דאס ער האט זיך אונטער
געהאלטען מיט ווינער געליבטע. מיט ווינעס פערנעטערטען מיינען
אויף מארגען האט אים בעזוכט ווינע וורטן. ווא האט אים ווא
איר שטיינער איז אום געפארשט בוי איין האר ווער ער איז און
וואס ווין טאן איז דיר. און צוא וועט ער זיך דא לאנג פערנאמען.
ער האט קיין געזיין געמאכט פון איר אין קינער זאכע. און ווא
האט אים ווידער דער ציילט לאנגעס און ברייטעס פון דער סאראם
האפע. און האט זיך געמאכט לוסטויג איבער דא אלטעצקע וואס
איז איצונד ביא איר. דען ווא האט גיוואוסט פון שווער און פון
לעבעדיגע. און האט זיך אים אנגעבאטען דער טייל איין. צו קויפן
וואס גייט איז. אלעדערנע קיסעלע איין מאטעראציל. און נאך מער
אויס ווכן איינע שטעלע פאר איהם. דען ווא האט זיך פארנישטעלט
פאר אים אלס איינע גלאונע מעקלערקע וואס האט טרייא און גלויבן
בייא דא גרעסע ליים. קיים האט ער זיך לוי גימאכט פון איר
איז ער ארויס אין שטאט. ערשטינס אום זיך צוא מאכן זיך געמאכט
מיט איהרע גאסן. צווייטנס אום צוא גיין פאר בייא דא האפעס
הויף. פיליכט וועט אים גילינגען צוא דער זעהן דארט דאס שיינע
מיינען. וואס ער איז אין איר פערליכט איבער די אויערן. און דריטענס
פיליכט וועט ער זיך בעגעגענען מיט מאנכן בעקאנטן וואס
קען אים וואס ראטהען וואס צוא טאן און וואו הן זיך צו ווענדן
און עס איז אים ווירקליך גילינגען. דען קיים איז ער ארויס פון שטוב
האט ער זיך בעגעגענט מיט איינעם גיווענעס מיט שילער וואס
איז אין ארעסע שוין פון אפאר יאר. און האט אין אים דער וויסט
אין פראוין נוסין פריינד וואס איז אים גיליבן אויף איבער בייא
ווינער

ווינער ווינע ווא איין נומער איינגול מיט טראט און מיט ראט און
צווייטנס האט אים געלונגען צוא זעהן דאס מיינען. ווינע געלונגען
שטיינענדיג אין פענסטער אין בעלעזע (דאס הייסט אן גיטאן אין
אויסן מארגן דאך.) און דער ללאף איז איר נאך גילעגן אין די
אויגן. און ווא האט אים דאן אויס גיווען נאך פיל שטער. און
בעצונגענער אלס צום ערשטן מאל. ער האט איר בייא זיך אין
הארצין פערנליכט צוא איינער זינע ראטע וואס איז גיווענט פון
מארגן טויט און דרייבט אן אויף צוא עפענען איהרע צארטע בלעמעלאך
אנטקעגן דער אויפגייערע זאנע. (ווינע)

דיא ביינע זינע ליים האבן זיך און ווידער מיט איינאנדער
ווינע שפאצירט איינע גאסן. בוי עס האט דיא אנגרייבן נומ
צוא ווענדען אונגהאפן אלזוי איינגעקערט אין אנאקובנע. און האבן
דארטן געפריסענע. אין דעם איז זיך אריין איהן איין אלטער אירל
און זאנט צוא דער וורטן וואס וואר שוין אויף נים מער וונג
קוסט ארויס דבורה און וויט מלח אייערע אלטע נוסע פריינדן.
מען וועט דא באלד פערבייא פירן פיינעלען דא עטנה קיים האט עס
דער אפרתי דער הערט. האט ער גינוסען באלד אפשייר פון ווינעס
פריינד אויף איינע שטונדן. "צום ווידער זעהען מיין פריינד געגן
אבענד" האט ער צוא אים גיוואנט איה מוז איצונד אועק גיין אויף
דעם בית עולם. דען מען פירט דא ארויס איצונד דא פרויא וואס
איה האב איר גירעמט פון פיינער (דען ער האט אים שוין דאס
מרהער דער ציילט):

דיא לויף און דיא קבורה.

קיים איז דער אפרתי ארויס פון מיר איז אנגיפארען דער ארון
מיט דער אלטעצקע. עס איז נאך אים קינער נאך גימאנען מער נים
ווא סאנכער פערביינענער וואס האט מלח גיווען ד' אמות און
האט זיך אומגעקערט באלד צוריק און נים ווינער איז זיך אונטער
געאננען

גענאנגען אויף דאס גארקונצעצט דבורה. און וויא ער איז גיקומען
 (דער ארין) אין דאס שטילערע און ווייטערע נאסן. איז ער ווי שוין
 גענאנגען אליין. דער איינציגער באגלייטער וואו נור דער אפרתי
 ער איז נאך גענאנגען נאך איר מיט איינעם פערקלעטען הארצין מיט
 איינעם פינסטערן געמישט. ערשטענס ווייל ער איז איר גיווארין אין
 דויער איינציגע נאכט צו גיבנדין וויא איין טרייער זון צו איין צערטליכע
 מוסער. און צווייטנס ווייל עס האט אים העכסט גיסקייטקייט. דאס גיט
 איינער פון אלע אידעע פריינדע. זעלבסט פון יענע וואס זי האט
 נומעס גיטאן אין אידעעס לעבן און אזוי אויך גיט דאס מאדאם האפע
 אידעע בעסטע פריינדין ווארען גיט ביא דער לויז. און האט אלווא
 אין ווינעס אונשולדיגע הערצין פערקאכטע און פערדאמט (פער משפט)
 דאס גאנצע מענטשנליכע דאס עס איז אים דאן אין דויער איינעם בליק
 פערנאנגען דער אפטייט צו טאן נומעס מיט דעם אנדערן. און דאס
 גלייכע צו פערנאנגען איינע געפעליגקייט פון איינעם צווייטן. דען
 עס איז גיטאנגען צו קערעטידין. נאך מער גיסקייטקייט וואו ער אויך
 דעם בית עולם ביא ווינעס דערן דאס וויסעט גיטפערע פון דאס
 קברות לויט איבער איר. נוא דאס וויסעט אביסל ווי פערדאמט. האט זיך
 אפ גירופן אקליינער גבאי וויא איז שוין בודאי אלט הונדערט יאר. נון
 הייבט עס שטאקע הונדס יארין. דער אפרתי וואס האט עס געהערט און
 איז גיווארין העכסט פערדריסליך דאריבער האט ער דעם קליינעם גבאי
 גיפרענט גאלאסן. און וואס פאר אשארען האט זי אייך גיטאן דאס
 וויא האט אזוי לאנג גילעבט? עס פער שטייט ווי אשארין. האט זיך דער
 גבאי אפגירופן ווען זי וואלט שטארבן מיט איר דרייסיג צוריק
 אדער פון מינע וועגן מיט איר פערציג צוריק אלס זי וואו נאך
 שטיין רייך וואלקטען מיר שוין גינמען ביא איר קבורה געלט עפעס
 מער אלס הונדערט רובל מיט הוצאות. אזוי אז מיר וואלטן שוין
 גיטומען

(*) דויער שפריכווארט וואקסט פון איינעם פראקטאק וואס האט
 גיטאנט אין תהלים אן שטאדט «כי אלה שנים בעיניך» בלב שנים
 דאס איז דער טייטש הונדס יארין.

גיטומען מער אלס פינף טויזנט גיט פערנענט וויא איז דאס אבערנעמיכע
 וואס זאגט דאס. האט זיך אפ גירופן צו אים. איין אנדערער קליינער
 גבאי הונדערט רובל האט מען ביא איר גיטומען? מער גיט ווי פופציג
 וואס מען האט דער וועט ביי איר אין אבייטעלע אויף דעם הערצען.
 און וויא אנדערע פופציג האב איך מוצא גירען מיט גיוואלד פון דער
 מאדאם האפע. און ווען גיט אונזער גרויסער גבאי וואס ער איז מיט
 איר פיל מער גוט אלס זעלבסט. האב איך גיקענט פון איר מוצא גיט
 מער אלס הונדערט. איך האב איר גיוואלט מאכן אפראגעס דאס
 ביא איר איז גיבליבן דער גאנצער פערנענט פון דער אלטעקע דען
 מיט ווייט גיטומען דאס וויא האט גיטאנט. אגאנצין קופערטיל אגליטלאין
 מיט גאלד. נון איז דאס מיר אקלעטע פיעלעלע און זאגט דאס דער
 קופערטיל איז פערברענט גיווארין. מיר אבער נאכט מען גיט איך
 האב איר גיטאנט אשאלה דאס עס איז איר פערנאנגען אין צענדליגען
 רוב. איך האב איר גיפרענט «ווארום איז גיט פערברענט גיווארין אויך
 איר מאטאראצעל נור דער קופערטיל אליין. האט זי גיטאטעוועט דעם
 מאטעראצעל האט זי שוין גיטאטעוועט פאר גיטומען דעם קופערטיל
 אויך. וויא (דאס האפע) האט דער ציילט אפילו אגאנצע גאנצענער
 מיט אראבינער שילער. דאס ער האט איר צווא איר גיטאכט נור מיט
 דעם מאטעראצעל אליין אן דעם קופערטיל. און האט עס גיוואלט
 בעריוון מיט ערות איך אבער האב זיך גיט גילאזט אפערעקען.
 און האב איר פראקט גיטאנט. און אן אקופערטיל האט איר גיט גיקענט
 ארום צופען איר זי האט געשמוקט וויא דאס וואנט. און האט גיטאכט
 דעם גרויסען גבאי און האט דער ליינט. דער שווארץ יאר ווייט איר
 וויא זי וואנט אייגענע פופציג רובל. און אויך דויעט זי אן גיטומען
 מיט שווערענעס. א ציינער זאל מען איר רייסן פון ווינקל. און
 נאך איר זי גיט ביא מיר אין דער היים איך וועל נאך אויך וועגן
 דעם צוריק דעם ראבינער שילער וואס האט איר גיטאכט צו איר.
 גיטומען דאס ער זיין האנד גוט פערשטאכען אן איר. עס וועט דער פון
 אויך ווערן ארובעל. דאס וועלט און נאך גיט הפקר. גוט האט זיך
 אפ גירופן דער אפרתי «דאס גאנצע שטאט ווייט דאך. דאס מען האט

איר אויף גינעסין גרויסע סומען. "נאט דיא דאנק" האט אים יענע איין דרוק אויף זיין גימט דווער אויף טריט וואס ער האט גיהאט אויף
ניענטפערט. דאס עס איז גיבליבן איר גראסן ביי פרוםע ערליכעס בית עולם מיט ביידע קליינע נבאים. און דאס גלייכען דאס
אידן. און דאך האט זיך נאך ביי איר מער אפ גיטעלט וואס דעם פרווערע ענדע פון דיע אלטעצקע. וואס האט שלעכט גילעכט און
שווארץ יאר וועט דאפין הנאה דאפין. אה מיט וואס פאר ארעכט שלעכט גולטארבן בעזיצערט איין גרויסען פערמענין און דער צוא
איז אירע סומען געלט גיבליבן ביאדיא ערליכע אידן? האט איינאך אמאל אויף נאנץ שוין גיטווען.

דער אפרתי גיפערט "לייען את נים אדעק געבען את דער צו נאן. ער האט פערריכערט איינע צונאר און האט זיך גלייבט אויף
גמילות חסדים איז דאך אגרויסע גולה. און דער צו נאך ווען ער וועט האנדלען לאנד. און האט זיך פארטיפט אין בעזארגטע גיבאנקן
שווען עס פרוםע לייט איז עס דאך איין וואל השם. און שרעקט אהאט בעסראכטונגען איבער דאס מעגליכע לעבען ביי עס איז צוא
דעם צווייטן צו טאן גמילות חסדים. און ווער ביזט דא עפעס פאראים געקומען? ווין פריינד דער באריש עלעצקע וואס וואר אין אדעקע
איינער נישטראבעטע מאדע? האט זיך אפ גירופן צוא אים דעאלער. אין קאזאנע שולכעל פון פערוואי ראדראל ער איזט אים
נבא מיט גרויס צארען. אשיינען אן אפארד מיט אמרייפנע פארענקוסען וויא גירופן דען ער האט פאר אים אים גירעט זיין נאנצעס
און תודעט זיך איך זיין מער למך פאר איך. האט אים דר אפרתיארץ. האט אים דער ציילט ווינע ערלעבענס אויף דעם בית עולם
ניענטפערט. און זיין צוא גלייך דער יטאמערער ראבנער שולערמיט דיא קליינע נבאים. און האט אים אונט גיפערט ווער איז דא
וואס האט דיא אלטעצקע גראטעוועט פון פיער און האט איר אפער גרויס נבא. האט אים דער באריש ניענטפערט
גיפערט. אן דעם קופערטעל צוא דער מאדאם האפע. ויא האט אים איז דער גרויסע קאנטארקט אבראם געזאאלד. איין נאנץ בראווער
גירואלט מיט געמען עס וואר מיר אבער אונגעלייך צו שלעפן אים טאן קום האט ער דער השם דיען נאמען איזט אים גיווארין העכסט
מיט איר און מיט דעם מאטאראצעל צו נאכען. נון זייט שוין און פינסטער אויף דעם הערצען. דען זיינע גרויסע האפענונג וואס ער
דער לאנגט אויף מיר אראנאס. דאס ביא מיר איז דאס געלט גיבליבן. האט גיהאט רעקאמאנדירט צו ווערן צו אים אויף איינער שטעלע איז
דער ווייט עס. נור אים ארענטליכער טאן ראטע איך איך שוונט שוין גיווארין ביא אים צוא וואסער. דען פאר גיוויס וועלן אים דיא
איינער בעזערעלטעם גרויס און בעטראכט דיא טויטע אבער קיינע קליינע נבאים האט ער ביא זיך גיטראכט אנשווערצין (פעלידינין)
לעבעדיגע. און נים איך געלבסט.

דינע אנטווארט פון דעם אפרתי וואס ער האט גיטפראכען ווער אנשטעלונג ביא אים. ער האט דיען גרויסע בעזארגניס מיט גיטילט
גראמזע אין דער רוקיסע שפראכע. האט גיטאכט איין גרויסען איינזען פריינד און האט דער ביא פערשאלטען די שמונדע וואס ער
דרוק אויף דיא צווייא קליינע נבאים. דען וויא האבן שוין נים האט גיראטעוועט דיא אלטעצקע. ווען נים דאס וואלט ער נים גוואוקט
פארשטאנען פון דעם פיק וואס פאר איין פונעל ער איז. זיינע פון איינער אינגליקליכע ליבע וואס האט אים גור פערצאנדעט דיא
גיבליבן שטיל. און דער אפרתי איז גיבליבן ביי איבער די קבורה פון לאפ אויף איסער. דען פון געהעסען איר איז קיין רייד. נאנצע
דער אלטעצקע. האט גילאזט מאכען נאך איר טלא רחמים. האט צונויט מען איז ער גילעגן אין זיין קוואטיר אין פערקלעכטער. און
גיואנט קריש נאך איר. האט נישטעלט אויף איר קבר אפרעמיל מיט האט נים גיקענט אנדען זיך און נים דיא וועלט.

איר נאכן. וואו איז זיך אונזע אויף זיין שטאנצע מיט איינעם העכסט
בעסריבטען הערצען. דען עס האט גיטאכט איין העכסט טרויערדיגען
אין

איה האב עם איד צוואר פערשפראכין . אונ דאך נור מים
דעם מונד אבער נים מים דעם הארצין . דען וויא אונזער אונז
וואגט . איה האב עם גיהאלטן (דיא לעצטע בקשה איהרע אפ צו
שיקין איה דעם מאטעראציל) פאר איין ווארען אונזין . אונ האב
מיר אלוי גישעמט עם אפ צוא שיקין איה. מינענד דאס איר וועט
איה גיפנען בעלידיגס דער פון . אונ האב עם גידייטן אריין ווארפן
אין שפיכלער . אונ ווייל מין קאפ וואר פערדרייט איבער דיא
קליינע גבאים וואס האפן מיר אויס גיצאפט מינע דמים בין איה
גוט גיווען שוין איה דעם פעלד . אונ צווייסיגס פענגענוים וואלט
דארט גיווען מים מיר איין צווייטער פשוט מאנגן . בעהים זאל מען
ווערן פון דיווען לייטן . אקבורה איז בייא נייא אהרונה . איה
גידיעק נאך דעם צעסט פון מינעס מאנס קבורה. נור גינג דער פון
ומטעאמ דעם מאטעראציל אורעם גילייגט אין שפיכלער באלד נאך
נאיר ארויס פירען. איה האב איר מלה גיווען ביי עק גאס אונ בין
טאריק צוריק אין שטוב . אונ בין שוין גיבליכן צוא הווי ביי בייא
נאכט
נימל

מִדָּעַר סִמְנֵי־נִצָּעַל

אויף דעם דריטען טאג אין דער פרא איז אריין געקומען א
זיין קווארטיר איינע ווירטשין מיט דעם שטראו פון דער באדאם האפ
וואס האט אריין געטראגן צווא אים דעם מאטאראצעל. פון דער
אלטעקע. «וועט זאכווייהענעס» האט זיך דער אפרת אפגעדאן און
האט זיך ביידן געפרעגט ווער האט עס געהייסן. דער שטראו האט
זאגט אין ארעסער קריסט. האט אים געשטעלט קורץ און ביידן
דאס דוועס האט אים געהייסן זיין מאדאם האפ. און דאס ווא האט
צו גלייך געזאגט דאס ער זאל פאלד קומען צו איר. דען זי פרוינט
אום העכסט גייט צו האבן. און זי ווירטשין וואס האט דעם שטראו
אריין געווען אין זיין קווארטיר האט אים דער פרא דער ציילט דאס
זיין אלטעקע איז שוין געשטארבן. דען זי האט געמיינט דאס ער
זינט נאך נישט דער פון.

[illegible]

נאכט אבער נאך פערשטיקט (פערקיסערט) און האב מיך גיליידיגט דאס ער אליין פון ועלכסט (דער קאנטאריסט) האט גישיקט
 בעצייטן שלאפן און איינגישראפן זייער הארץ. און עס האט זיין בעטן מיך צו אים. און צו א בעשפערבן וך מיט מיר וועגן
 (מיר גיטרויסט) דאס דא אלטעצקע האט אלץ גיווכט דעם מאטעראלייך. צוואר און וואס עס אנבעלאנגט אלץ מכה דער אלטעצקע.
 און האט מיר גימאכט אלץ איין פאנאק נאך דעם אנדערן. וועג ווייטער גיט. און אבער האב דווע גילעגנהייט שוין בענענט
 זיא וואלט מיך עפעס דראהען (שטראמען) און האט דער ביא גימאכט היידן מיט אים מכה איינע שטעלע ביא אים פאר אייך. ער
 איינע העכסט פינסטערע מינע. און אלס זיא איז צו געאנגען האט נאך גיפערט ביא מיר אויף אייך. דען עס האבן אייך צווייא
 מיר געווענער האב איך אן גיהויבן צו שרייען און האב קליינע גבאים אנגעלאנגט פאר אים. דאס עס ביא אייך גיבליבן
 אויפגיהאפט. און האב מיך ועלכסט און גילאכט. האב עס קיינאנצער קופערטיל מיט נאלד פון דער אלטעצקע. און דאס זיא
 גיט דער ציילט. און האב מיך נאך גיט גימאכט דער פון. דאבין וך מיט אייך גיקרינט אויף דעם בית עולם. און דאס איז
 ווא גימאכט איך גלויבע גיט אין מינעם לעבן אין הלומות. אים ווא אונקיסען זייער גראב. איך אבער האב אייך פארגישיקט
 דער צווייטע נאכט. האב איך גיהאט (דעם ועלביגן טורם) מאר אים פאר דא ערליכסטע פערואן אויף נאכט וועלט. און האב
 מער פרישקייט. דען זיא האט שוין נאך דייטליק גיפאדערט אים בעוויזן מיט געוויסע בעווייזע דאס דער קופערטיל איהרער
 מיר דעם מאטעראציל. און זיא האט נאך דער צווייטע פערברענט גיטאריין. דאס דא אלטעצקע ועלכסט האט עס
 ארויס גייענדיק פון שטוב אקלאפ גיטאן מיט דער מיר אזוי שטארקאנט דווערט מאל פאר איר שוים און דאס אים (דעם קופערטיל)
 דאס איך האב מיך אויפגיהאפט. איך וואר דער פון אנאנצן סטעכסט בעדערעם. עס ווייטן עס אלע מינע הויזלייטע. ועלכסט
 ווא פערשטערט האב עס דער ציילט געגן אבער מינע אשכנאי ווירטין ווא דא אלטעצקע האט ביא איר גיטאכט און אזוי
 איינע אלטע פרויע פרויא. און זיא האט מיר גידיטן דאס איך וואו איר שכה. און אונ האב איך בעלויבט אייערע גרויסע שפראך
 אים אפ שיקן וואס צום גיכסטין (דעם מאטעראציל). און זאל לאקענטנסטע. און האב אים בעדערעם (אנגירעט) דאס ער זאל אייך
 פעלד מעסטן. און איך האב עס אויף וך גיטאכט. צווא סאן ער זיין געסטן אין זיין קאנטאר. און ער וואס וואר אים איינער העכט
 מארגן. און האב שוין גיהאט איינע רוהיגע נאכט. וואס דאס אייזיג איין גיטער קראכפערדעם. האט מיך גיבעטן דאס איך זאל
 ווייס איך גיט. צווא איינע הוילע פאנטאזיע און ווייטער גיט. ארשטין שיקן צו אים ארום איינס דעם זייער. אזוי פערואכט עס
 עפעס וואס וויכטיגערעם נון האב איך אייך נאך פרויא אפגישיקט. עס קען זיין דאס גראדע פון דויער מכה וואס איז האט
 דעם מאטעראציל נאך ווידער מינעם ווילן. און איר סאט גיהאט אויף דעם פעלד וועט אייך שוין ארויס וואקסן ארפואה.
 מיר פערצייהען. דען איך האב גיט גימינט צו סיקאנערן (פערשפאטן). דער אפרתי האט וך העכסט בעדאנקט דער פאר ביא דער
 אייך דער מיט. נון לאמיר שוין דיעס אוועק ליניין אן אזויטאדאם. איז פערבליבן ביא איר צווא פרישטיק. האט ער איר
 איך האב מיט אייך וויכטיגערעם צוויי. וואס דארום האט ציילט זיין אויפמירט וואס ער האט גיהאט אויף דעם בית עולם
 איך אייך גיבעטן קוסען צווא מיר. איך האב אייך דאך פערשפראכט דא צווייא קליינע גבאים. און איז שוין דארט פערבליבן
 צוויי ריידן וועגן אייך מיט דעם אבראם געהאלד. איך האב מליא איר ביו איינס. און דאן איז ער אריין צווא דעם קאנטאריסט
 לידער וועכט נאך פערקעסן אן דעם. דען עס וואר מיין קאבראם געהאלד אים פאר צוויי שטעלן וך פאר אים.
 פערדרייט איבער דויען גישעפט. נון וואר אבער אייער מול אזוי

דער קאנטאריסט אברהם געהאלד

האבן זיך גינעצט אים אנטקעגן. מינע נאכבארן אדער בעסער
צוואנגן מינע הווי ווירטן די מאדאם דאס האט זיך דער אברהם
אפגערופן צו אים, האט מיר איך ווידער גוט פארנישטעלט. געפרונען
העכער אלס איינע פערטיל שטונדע איז דער אפרתי געבליבן איינער
שטיין אין פארצייטער פון דעם קאנטאריסט וואונגן ביי ער אראם איך זאל איך נעמען פאר איין קראפטעדיגט צווא מיר. דען
ארויס צו אים. און האט דווע קליינע צייט וואס וואר פאר איך האב עס איצונד. נישט צווא האבן. עס לאזט זיך מיר אבער
אינע איינצייטיג בענוצט צווא בעטראכטן פון דארט זיין אין דעם גלייבן. דאס איין שילד פון וואסמירער ראבינער שולע. זאל
צווייטן צייטער וואס וואר איין העכסטניפונדער זאל. נאך האט שטודירן (קענען) גוט דייטש. פראנצויז און איינגילס און דער צווא
עס אין ווינעס לעבן גיט גינעק. און האט זיך גיט גינעקט וואס האבן איינע שיינע האנד שריפט. עס וואר דארט גילערניגט
אנקוקן עס. נאך מער אבער האט אים איבערדאסט (פערדעשטער רושים און איין עטוואס העברעיש. דווער אונגלייבן, האט זיך
דאס ערשיינען אין דעם זאל דאס מיינען וואס ער האט זיך אפגערופן דער אפרתי וועט פאלד פערשטיינען בייא דער ערסטער
איר פערליבט. און איז געבליבן וואס איינגעוואקסן אין ווינעס הארצפראכט וואס זיין וועלן מיט מיר מאכט. און צווייטנס האט דאס
און איינפירענט (איינגעריקט) אין ווינעס וועלע וואס איינע געמליכעלט איין נאנץ פאלשן בענדיק פון דער וואסמירער ראבינער שולע
און הימעלשע שטיינע. און זיין האט אים איצונד נאך פיל מאדאם אזוי אויך פון אנדערע שולן. עס קומט בלויז אן (עס ווענט
שענער אים גינעקען אלס דעם ערסטן און צווייטן מאל. דען ווייז) אן דא שילד אליין. פאר איינעם פלייסטן שילד דיען פון
וואר איצונד אנצווייגן וואס אפרענעסן. דיער ריך און מירטשן ווערט אויך דא וואסאנעס. דען ער ערלערניגט אין זיין
אנרויסן גישטאק. זיין איז אריין אין זאל האלב טאנער ווענטמאכט שפראכן וואס ווערן נאר גיט פארנישטראנן אין זיין שולן.
איינגעוואקסן מיט איר לינקן ארעם אין דעם רעכטן ארעם פון איר לעאונדער יאנע. זאנן אונזערע חכמים איז ארויס וועלכט פון זיין
פאטער. וואס דאס איז דער באנקיר. און האבן אלזוי ביינע צוואסמאנן מיט ובעצט שפראכן. און פערקערט פאר דעם שלעכטן
צוואסטן צווא דער מיר פון דעם זאל אום צווא בעשפערעכין זיך מישלער. נוצן גיט וועלכט דא אלע שטודיר צייטן וואס ווערט אין
דעם אפרתי וואס איז גישטאנען אין פאדער זאל נאנץ פערוויקט (זיין) פארנישטראנן דא לעקצואן פון דא בעסטע לעהרער. און
טוקילט) דען עס וואר אים צווא מוסה אזוי וואס ער וואלט זיך איינצולידער האט דא וואסמירער ראבינער שולע גיהאט דאס אונגליק צו
גיפניגן פערנעצט אין איינער הימעלשין וואונגן און דיע צוויי האבן דעם גרעסטן טייל שילד וויקליק גרויסע מווגעניקצין. וואס
פערזאנען וואס גינען אים דא איצונד אנטקעגן. ווען נור געטליכטיק אנבעטערעפט (געט) ווייס נאנץ וואסמיר. דאס איך האב מיין
ווענען (פאשעפענעס). דען דער קאנטאריסט וואר אויך איין בילצייט פון מינעם שטודירעם ווידער גוט בענוצט. און מיין ציל אין
שיינער מאן. גינלידעט גרעפס:

דאך דווע לערמונג און פרעסונג פון ווינעס גייסט (מוסה) האבן איינשטעקט קאנטאריסט:

זיך פאלד פערלארן. וואס נור דער אברהם האט אים גערייכ. דיע אנטווארט וועט וואס ער האט איר גישפראכן אין איין
פריינדליך דא האנד גינע. און האט אים אריין גיבעטן אין ווינעס דייטש. און נאנץ גראמאטיקאלע האט בעצוועכט דעם
און האט אים צווא גלייך גיבעטן דיען. און ער מיט דער טאכטע אברהם געהאלד. און נאך מער ווינע טאכטער וואס זיין האט
האבן

דיא נאנצע צייט איז אויך נישט אראפ גענומען פון אים. אונדזאמ
פערשלונגען מיט היים הונדער. יעדען ווארט וויינעם. און אס ענדע
האט זי אים גיטאכט פליכטיגע (קורצע) פראגען אין דער פראנצויזישער
שפראכע. צום ביזא שפיל וואו ער לאזט. און וויא לאנג איז
שוין דאס ער הייר איז. און ער האט איה אין דיווער שפראכע געגעבן
בעפרייגערע אנטווארטן. און האט געהאט דער ביזא אוועק גור
פאר איר. דען אלע אנדערע זאכן ווארן אים דאן שוין גלייכליכע
נאך געד. האט אים דער באנקיר בעווייזעט (מבדד גווען) מיט
אצינאר. און איז אריין מיט אים פון דעם זאל אין זיין נאכטעם.
אדער שרייב ציטער. און האט אים דארט צווא פראגע געגעבן.
פערשדענע גריפע אום איבער צווא זעצן אין אנדערע שפראכן.
אונדעס איז אים העכסט געפלען. און האט אים פערשפראכן צווא
געבן אים אשטעלע ביזא זיך. און האט אים געהייסן קומען מארגן
אור צעהען צווא אים אין קאנסאר וואס איז אין דעם צווייטן הויף
פון האפעס הויף.

אונדער אפרתי איז ארויס פון דארט פרייליך. פריס. לעבעדיג.
זיך אין דאפענונגען. צווא ווערן אמאל איין קאכער ציטער מענטש
און פלייכט נאך צווא בעקומען דיא געליבטע זינע פאר אפרתי.
און איז פון דארט אריין צווא דער מאראם האפע צווא דער ציילן
איד וואס עס האט דארט פאסירט מיט אים. און דאס ער האט
אים פערשפראכן אריין צווא געהען אים אין זיין קאנסאר. ער
האט איר גיבאנקט. אקום גיטאן אין האנד און צווא גלייך געבעטן
ביזא איר דאס זיאל אים ליען עטליכע קערבלעך אום צווא קומען
זיך אפאר שטייוויל און אפאר הויזן. זיאל האט עס גילעהען מיט
פריידן און האט אים ביזא זיך דער האלטן צווא מיטאן. פון דארט
איז ער אוועק געוויס. אין זינער אינגון און קלינגע שטאנצע וואס
זיאל האט אים שוין אים גיטאן וויא איין מיו לאך אין פערלליך
פון דער וואונג. פון דעם קאנסאריסט. דער פאר אבער האט ער
שוין אנגיסקט דעם מאטעראציל אלס איין הייליגעם געשוינק פון איבער
היליגן פערזאן. דען זיאל דיא אלטעצקע וואר דאך דיא ווארע אורזאך
פון

פון דיווער גרויסע באקאנטשאפט. און פון דעם גאלדענעם גליק וואס
הייבט זיך דא צווא שפיגען פאר אים. ער האט אים אריין גיליגט
אין אבעטיל און האט זיך גיליגט אויס דוהען אויף אים. ארום פינף
דעס זינער איז ער אוועק אין שטארט איינצוקויפן שטייוויל. אפאר
הויזן. איינע שטופטיכער. און האט דער נאך אונאנצע נאכט
גיסטריסט פון איינעם הימיל וואס איז בעהאנגען מיט גיגען (פירלען)
דאס הייסט ער האט גידיינקט גור פון גליק און גרויסע געליקוויסן:

9.

דער גישוועטער דאמאנס:

אויף מארגן איז ער גיטומען אין דער בעשטימטע שטונדע
אין קאנסאר. ער האט דער וויסט דעם אפראם זעלבסט. און דיווער
האט אים איבער געגעבן צווא וויינעם פראקורע (גישעפטס פיהרער)
איין געוויסער בלוטען פעלד. איין איידעלער סאן. דאס ער זאל
אים געבן ארבייט. און דער אפרתי איז אים גיטאן איין פליסיגער
און געהארבאמער דינער. און דער צווא נאך איין העכסט גוציגער
דינער דאס דער הערש בלוטען פעלד האט געהאט גענו. אורזאך צו
זיין העכסט צווא פריידן מיט אים און האט אים אין איין פערלליך פון
אפאר וואכען זינער גוט פארנישטעלט פאר דעם פרינצעפאל וויינעם.
און האט אים גיטאכט דער ביזא אויף מערקוואס (געגעבן פערשטיין)
דאס ער (דער אפרתי) איז אין גרויסע גוויסן. ער דארבט (האט נישט)
וואס צווא עסין) און איז בענאוהען איין נאקטער מענטש. דער
קאנסאריסט האט אים דאן בעשטימט איין געהאלט פערציג רוביל
סאנטליך. האט אים געגעבן פאר אנדער האלבן סאנטאנען פאר אום
און האט אים אויף אויף אפאר סאנטאנען גענומען צווא זיך אין שטוב
אויף זיין מיט דאס ער זאל ארבייטן אין זיין נאכטעם. דען ער
האט געהאט איבער דיווער צייט פילעס צווא סאן אין שרייב ציטער
איבער איינעם אנדערין גישעפט אלס קאמערצע. דען ער וואר צווא
גלייך אויף קוראטער אין איינער פאועמעלעכע באנק. און דוועס וואר
דעם אפרתי וויא גרויזן. דען דוועס וואר אים די בעסטע געליקוויסן
צווא

זוא ווען זיך אלע טאג מיט זייער פערנעמערטע געליבטע . און
זוא גלייך דער וויכערסטע וועג פלייכט צו דר ערפולונג פון זיינעם
גאלדענעם וואונגן זוא ווערן מיט דער צייט איר טאן . און אלס ער
וואר שוין אויס געקליידעט גאנץ גאד דער מאדע האט ער געצויגן
דיא וואונדבאר פון זיינעם פרינצעפאל . דאס הייסט ער האט אנגעהויבן
צוא ארבייטן אין גאבענעם . און צוא עסן בייא אים מיטאג . און
צוא זיין זיין נאכט מארגענעס צוא טייל און אבערס צוא אבער
ברויט . נעכטליך אבער האט ער גענעכטליך אין זייער קליינע
שטאנצע . ער האט איר גיט אומגיבלישן אויף איינער געטערע אויס
דיוען גרויז נור האט דיא ווירטין זיינע פון דיועס קווארטיר . דיא
שפרא די פאקטארקע . האט מארוויס געדינט בייא דעם קאנטאריסט
און איז געבליבן דארט נאך ער היום איינע גרויסע אייגנעקע .
און האט זיך גימאכט העכסט געליבט בייא דער מאדע האבא דעם
קאנטאריסט פרויא . און נאך מער בייא דער שיינע אנגעס (געטע)
דער טאכטער פון דעם קאנטאריסט . זיא וואר בייא זיין דיא גאנצע
מאכעקע . און דער אפּרתי האט שוין אין איר אייגענעווען דאס זיא
וועט אים דינען אלס ערסטער שטאפּול צוא דווער הויבע פארמי .
און האט עס ווירקליך זייער גוט געברעכט :

דער אלטער שפּריכווארט זאגט דיא ליבע איז איין שיער
פויגיל וואס מעכט זיין גאנץ געהוואס (אשטראנע) אום עס צוא
פאנגען . ער טאר דאס מינסטע גיט פערשפּירן דאס מע מינט אים
צוא געקוקען דען זאגט פליהעט עס פאלד אוועק . און אזוי איז
זיך געגאנגען דארט אין שטוב אויף אונזער אפּרתי . ער האט גימאכט
אין קלונע יאכט אויף דיוע אנגעס און האט איר דורך איינעם
גלוקליכן צוא פאל וואס וואר דער בייא . אין זיינעם האמען (געז)
געקוקען . דיא גאנצע צייט פון זיינעם זיין דארט אין שטוב . האט
ער גיט גילאנט מערקן פון זיך דאס מינסטע . דאס ער ליבט דיא
אנגעס . נור דאס ער אכטעט איר . ווירדיגט איר . און האט גיהאט
דעם גרעסטן רעכטעט פאר איר (אוואווענע) און אזוי אויף האט
ער זיך געשטרעבט (געמיהעט) צוא ווערן זיך אין אכטונג . און
מאכט

מאכט זיך געליבט אין שטוב בייא אלע חילוקים פון קליין ביז
גרויס . און בייא אלעס דעם האבן זיין זיך זייער גוט פערשטאנען
אויף זייערע נוסע גינגען און ליבשאפטן צוא איינאנדער . דען
דיא ליבערע געשפּרעכט זיך פיל מער מיט זייערע שטומע בליקן
אלס מיט אידע צונגען :

און האט אלזוי מיט דווער קלונגן אויף פיהרונג זיינע העכסט
אויס גנוסטע בייא דער מאדאם האנע . און נאך מער בייא דער
טאכטער . דען זאגט וואלט מען אים שוין אין דעם ערסטן טאג
גיווערן וואו דער מייסטער ציטער מאן (שטאלער) האט גימאכט דיא
סיר . און דאס גלייכן וואר דער פאטער העכסט צוא פרידן מיט
זייער ארבייט און האט נאך דער צוא איין גרויס פערנענען גיהאט
זיך אונטער צוא האלטן (צוא שמועסן) מיט אים בייא דעם מיט
איבער פערשידענע זאכן . דען ער האט דער וויסט אין אים
איינעם גילערנישן און העכסט קלונגן ינגן מענטשן . נאך מער
האט זיין ווערט גימאכט בייא אים און בייא דער גאנצן פאמיליע
אלס ער האט זיך איין פרייטיג צוא נאכט אונטער גיהאלטן מיט
איינעם איינגעלשען אירעשין טעראלאג (גילערנישטער למהן) וואס וואר
העכסט געבילדעט און רייך און האט דארט בייא דעם קאנטאריסט
שבת גיהאלטן . דען ער (דער אפּרתי) האט גיהאט דאן איינע
נוסע גילעגנהייט צוא צייגען זיינע גרויסע קענטניס אין הלמוד (במקרא)
אין דער ביבעל און אין דער אירעשע פילאזאפיע . און דער צו נאך
זיינע גרויסע געשיקליכקייט אין דער איינגעלשע שפּראכע . דער
איינגעלערדער האט אים העכסט געוואונדערט . און העכסט גערודקט
פאר דיא גאנצע פאמיליע :

פון דיוען פרייטאג צוא נאכט אן האבן זיין אן גהויבן צו
קוקן אויף אים מיט אנדערע אויגן . און האבן אים שוין געטראכטעט
פאר איין גענויס (אמענט מיט אגרויסן גיט) וואס שלאפען אין
אים וועלשין און גרויסע פלענע . וואס וועלן זיך מיט דער צייט
בייא נוסע געלעגנהייטען זייער ליכט געוואבן . און האבן
פון אים געדאנגט . דאס ער זאל אשמונדע אין טאג שפּרעכען
מיט

מיט דר טאכטער אינגילס. דען ווא האט עס גילערניש. פערשטייט
עס זייער פיל דאך נאך גיט אויס גיברוכט. אט מער וויא דזעס
דאבין דזע בירע גיט פערלאנגט. דען ביי אדער וואר וויא פערשלאסן
די טיילער. אט איצור קענען וויא שוין פרייא שפרעכן מיט אנאדער.
אט האבין די שטונדע אפ געזיט אט גיט פערפעלט. דאך בעהיטע נאט
האט עס דער אפרתי גיט שלעכט בענוצט. ער איז גיבליבן ביי וויגער
העפליכקייט (דך ארץ) ווי פריער. אט דורך דעס איז ער איר אט אידע
עלשערן טאפיל גיפערלין:

דזע גרויסע אכטונג וואס ער האט זיך בייא וויא ערווארפן.
איז אים קיין געזימניש גיבליבן ער האט עס גיוואוסט פון זיגער ווימין
דיא שפרה וואס ווא פלעגט אים אלעס דערציילן. אט דאס די אנגעס
האלט וייער פיל פון אים. אט בעלזובט אים אימער פאר דיא עלשערן
אט מער וויא דזעס האט דער אפרתי גיט גיוואלט. אט אזוי איז זיך
איבער גילאפן. איין רונדעס יאר איבער דעס אפרתי אין זינגעס דזעס
בייא דעס קאנטארקיסט. אט האט זיך אין דזען יאר אזוי ווייט בעלזובט
גיסאכט בייא וויא אלעס דאס ער וואר געלאדען. אויף יעדען יום טוב
צוא יעדען געבורטס טאג. אט וואר בייא וויא אימער איין ווילקאממענער
נאכט. בייא אלעס דעס האט ער ווי אלעס דעס קעקסטירט (גיגעבין
צעסט) וויא איין ארעמער סלואאקע ויין פרינצעפאל. אט אזוי איז
זיך בענאהע שוין איבער געלאפן דר צווייטע יאר. צוואר מיט אייגעס
געשערן געוואלט. דאך אבער מיט פיל טריבערע אויפויכטען אלס אין
דעס ערסטן יאר אום צו דער גרייכין ויין גאלדענעס ציל. צו בעקוסען
פאר אפרווא דיא שיינע אנגעס. דען דאס מידדן וואר שוין אלס
איאר צוואנציג. אט דיא עלשערן האבין זיך שוין אנגיהויבן ארום
צוא קוקן וועגן אשידוך פאר איר. דאס עס האט זיך אנגיהויבן איין
נאנצער קראפטעדעק (שריבענייא) וועגן דעס אט דער צו נאך האט
ער געלעבט גימזט ויין דער שרייבער פון דזע ברוך. נאך מער עס
האבין זיך שוין געמערדעט מאכע קאנדעראשין (תנאים) דאט אין
שטוב פון ויין פרינצעפאל. עס ווערט גישפראכן פון גרויסע ווסען
נך. אט פערלאנגט דאס געמליכע פון דעס אנדערן צד. אט עס

וואלט

דאלט שוין פון געלט וועגן קיין מניעה גיווען. דען די קאנדעראשין
ווארן אלע בייכע ליטע עס ווארן דער ביא נור אנדערע מניעות
אייער פון ווי וואר שוין אמאן פון איאר פערצג. אט צווייטער וואס
וואר אינגער האט גיהאט אפאר קינדער. איין ווייטער וואר איין
עטוואס פוקעליק. אט אזוי ווייטער:

מער אלס איין מאל האט אים דיא שפרה דער צילט דאס
די עלשערן אט די אנגעס געלעבט האבן גיהאט דאס אט בעסטן וואלט
גיווען דאס זייער געלט זאל האבן דער אפרתי. אט דאס די מוסער
האט העכסט בערויערט דיא טאכטער פון דיא בייכע לייט וואס שוין
פערזעהען דעס קיין צוא ליב דאס געלט. עס וואר נור אבער מער
גוט וויא גערעס. אט גיבליבן איז מען בייא דעס אלסין שפריכווארט
אן געלט איז קיין וועלט. אט גראדע דזעס האט גיפערט דעס אפרתי
אט עס וואר אים דאדער העכסט טרויעריג אויף. זינגעס הארצין.
דען עס וואר קיין אויסזיכט פאר אים דארויף. ער האט אזוי נאר
אנגיהויבן צו שפילן אין צעמלאך. גיט דארויף אבער קען מען זיך פערלאזן
גאנץ שלעכטע אט טריבער צייטן פאר אונזער אפרתי. דאך אבער
זאגט אויף איין אלטער שפריכווארט. ווען דיא גויט איז אט העכסטן
איז דיא הילפע אט געכסטן. (גאהענסטין):

10.

ווען דיא גויט אט העכסטן איז דיא הילפע אט געכסטן

ווער פערצוויגענער ליבעס פראצעס (ליבעס האנדעל) וואס
וואר שוין אין פאראויס צוא זעהען דאס ער טראגט נור טויבע
(פוסטע) בליהונג וואס וועט פון וויא קיין מאל ויין רייכע (צייטונג)
פרכט. האט אים דאן שוין אזויא ווייט פערליידעט (ביאוס אט
מאוס געווארען) דאס ער האט שוין אנגעהויבען ביסלייכווייט צוריק
צוא צוהען זיך פון דעס אפראמס הויז. אט פיל וויינגער צוא
שטרייען (שפריימען) געשטייכעלטען נייזערדיק (תניפה) אונטער דער
נאזע פון ווייגער הערצענס געלובטע. אט האט אלזוי דיא צייט
וואס

וואס ער פלעגט צו פערשטענדען אויף דיא ליידענע בעזעכע וואס
ער פלעגט צו מאכען דארט אין הייזע. אן געוויינען צו פערשטענדען
(צו געבוירענע) אויף דער לעקטירע (לערנען און לעזען) בייא זיך
אין ווינעם קליינעם קווארטיר וואו ער נור וואר ליידע פון זיין
געשעפט. פלעגט ער זיך שוין בענעבען אהין. פלעגט זיך צו
ליינען אויף דעם מאטאראצעל. און פלעגט לעזען. לערנען ביז עס
פלענען אים צו פאלען די אויגן פון שלאף. ערוואר העכסט פלייסט
אום נור צו פערנעסען זיך אן זינע אונגליקליכע ליבע. און אום אויס
צו נישטערען זיך פון אזויא אוואזן (דמיון) וואס קען קיין סאל
נישט פערזינדליכט ווערען. און ווייל דער מאטאראצעל איז געווארן
דורך דיא פילען געברויך העכסט אייגענלעכע און הארט. דאס עס
וואר אים (דעם אפרתי) שוין אונגענוג צו לינען אויף אים האט
ער אים געוואלט שוין וועלכט איבער שייטען אום צו מאכען פיל
ווייכער און פובקער. דען ער וואר נאך וייער נישט. עס וואר צוואר
קינע גרויסע ארבעט דער בייא. מע האט געברויכט נור איבער
שיטען דיא וואל. לאקערען (פון אנאנדער געקומען) און נאכהער
ווייער אנשיטען. און דאך האט עס געברויכט פיל מער צייט
אלס ער האט עס אין פאר אום גערעכענט דען עס וואר דאס פיל
וואס שווערערעס אום איינאנדער צו נעמען אלס וואל. ער האט
דארטין דער וואוסט מער אלס צוואנציג זעכענע קאנווערסליר פאר
גייטע וואס ווארען פיל מיט הונדערטע סיגנאציעס מיט פילעטין אין סך
דער וואר עס איינע סומע פון ארוביל פופציג טויזנד.

ווער איז אים שפאנדע צו געשרייבען די פריידען זינע דאן.
דען נאך וואר נישט ביז אים אזו איין גליקליכער פינדער (גיפיער) אלס
ער וואר דאן. דען עס וואר איינע דאפעלטע מציאה. עקסטנס אזו
אנדערעס קאפיטאל. און צווייטענס צו אזו איינע געלענענע צייט
וואס דיא סכא וואר אים גייט אום צו עררייכען (צו דער גרייכען)
אין נאך גרעסערן ציל. דאס הייסט צו פאקומען דיא אנגעס פאר
אין פרוי. דען באלד וואו ער האט דאס געלט פאקומען האט זיך
דער קוים איינגעדושעמער ליבעס פונקען וויאדער צו איינער העלע

פלאמע

פלאמע אויף גיליכט (אויף גיפלאקערט) מיט נאך מער פרישקייט.
און וואו דיא פריידע וואר אויף גרויס. האט ער זיך דער וויילע
גיסווס מיט איר שטיקען. דאס הייסט האלפין עס אינס ניהיים. דען
זאנקט וועט מען דאך גיוויס זאגן. דאס עס איז דער קופערטיל
פון דער אלטעצקע בייא אים גיבליבן. נון וועט אים חברא קרישא
פאכין שוין איין פראצעס. און וועט נאך דורך דעם וייער ארונטער
פאלן בייא דעם אבראם. און בייא דער מאדאם האפע. דען וויא
וועלן אויף אזו מיינען נון וועט עס אים נאך גראדע ערווייטערן פון
זינעם גאלדענעם ציל. נון וואר אים דאן ראם טייער און אס העכסטען
גייטע. און וואו פאקומט מען עס. דער וויילע האט ער דאס געלט
ווייער איין גיפאקט אין ווייערע קאנווערסליר און האט וויא ווייער
איינגיליכט אן מאטאראצעל מיט דיא וואל צו זאמען. דען דארט
וואר ער מיט וויא פיל זיכערער אלס אין זיין קעסטעל אדער אזו נאר
בייא זיך אונטערן בוזן. דען גיסאנד וועט טראכטן דאס אין דעם
מאטעראציל לונג אזו אשאן. אזו וואו עס האט קינער נישט גידינגט
דער פון ביז אדער. און דער נאך איז בייא אים גיבליבן דאס ער
זאל קיפין איין וויקריסנעם בילעס פאר הונדערט רוביל. פון דיוין קיף
זאלן וויסן אלע בירא לייטע (דאס הייסט די סלואקסע פון קאנאדא)
אויף דיא מאדאם האפע. און נאכהער דאס הייסט באלד נאך דער
ציהונג וואס דאך באלד זיין וואל ער אום ברייטן (בעקאנט מאכין)
אלע זינע פריידע דאס זיין נוסר האט גיוואונן פופציג טויזנד רוביל.
און דאן וועט בלייבען צו גיטלאסן בייא אלעקען דיא טיילער.
ער האט גידינגט און צו גלייך גיטאן ער האט זיך גיקויפט
אין בילעס אין קאנא. האט עס בעקאנט גיטאכט פאר דיא אלע
פערזאנען וואס ווערן אים גייטע דאס וויא זאלן דער פון וויסן.
און איז אזו דער ווייל אונטערגאנגען מיט זינער געוויינע פריידע
שווער גילאדן. העכסט אונגרויליג נאנצע צווייא מאנאטען. וואס
דארטן אים פיל שווערער איבער צו קומען וויא אלס דיא פארנע
צייט. דען גראדע אין וויא האט זיך וייער שטארק פערהאנדעלט
דארט בייא דעם קאנסאלידאט אין שטוב ווענען איינער וויכטיגע פארטי

פאר

פאר וואס אונזער אונזער (דער אפרתי) האט גימוזט אן טאן זיך צוואנג. און פערשטיינען זיין רייכטום וויל עס וואר נאך נישט דיא צייט דער ציהונג פון דיא ווינרשבע בילעטין. צום גליק האט זיך דיא פערשטאלונג פון דווער פארטי פארצויגן צו ליב רעס וואס דער פאטער וואר נישט צו הייז. ביז דעם טאג וואס דער אפרתי האט זיך שוין גיקענט פארשטעלן פאר אלע ווינע בעקאנטען פאר איין גינעטער פון פופציג טויזנט.

דווע צווייט שריבע מאנאטע אבער ווארען איינע עכטע פראבע צייט פון דיא אונזעסע ליבע צו דעם אפרתי דען דיא האט אין וויא אינע אויפן דרום גינעט אויס קימערניס דאס וואו וואל גיט ווערן גינעטאונגן פון איינע עלטערן צוא היידאטען דעם גינעס קאנדידאט (התן) און ווידער האט איר העכסט גיקרייגט וואס דער אפרתי ווייסט זיך אזו וועלן צוא וויא. די שווערע לייזענס צייט אבער האט זיך אים ענדע פון צווייט מאנאטע אום גיוואנערעלט און איינער פרידענס צייט. דען פאלד וואו דער אבראם געצהאלט איר אן גיפארן האט אים דער אפרתי בעזוכט. האט אים ערפרייט מיט דער גרויסע בשורה פון ווינער עריכטעטען (אויס גינעטע) גינעט. און האט צוא גלייך גיבעטן בייא אים ערלויב צו פארען אליין קיין פעטערבורג אים עס וועלסט אפ צו געמען.

דער געצהאלד וואר דער ערשטער וואס האט עס פון ווינעס מוגר גינערט. דען נאך האט ער (דער אפרתי) פאר גימאנען גיוואנט. דאדער וואר עס אין אן פאנג גאנץ אונגלויבליך בייא אים. פאלד אבער איז דער אונגלויבען פאר שוואונדען און האט אים פריינדליך גיקוקט אין גינעט האט אים גראטולירט. און האט וועלסט אין ווינעס בייא וויין ערפרייט מיט דווער בשורה גינע פרויא און ווינע מאכטער. און האבן אים דער האלטען בייא זיך צו מיטאג. און וואר שוין בעהאנדעלט ביי דעם מיט פיל בעסר אלס איין שלוחאסע. און געדעט וואו איין גוטער קאנדידאט וואס קען שוין מאכן אנשפירן אויף דיא האנד פון ווינערע מאכט. אפרתי האט דאן גישוואוסען אין גרויסע וועלטיקייט דיא אונזעס האט זיך גיפון פאר וועס אין וועמען הייטל. אויף די עלטערן ווארען העכסט צו

פרידן

פרידן מיט דווער גליקליכע גינעקייטן. דאס דער אפרתי איז שוין איינעם גרויסן פערשטען ברויכען וויא שוין קיינע בעסערע פארטי ווינער מאכט אלס דער אפרתי:

בייא ווינעס אונזען גיין פון ווי האט מען זיך פריינדליך צו קוט וועלסט די ביינע פערשטען. אלס איינע אויף גאב אויף איינער (התונה האבן מיט איינאנער). פון דאס איז ער אריין צו דער מאר האפע אום מיט צו טיילן איר דווע גרויסע גינעקייט. און עס דארט אויף פריידען. קיים אבר איז ארויס פון דארט אום אונזען צו אין קאנדידאט צו דער ציילן עס דארט אויף. וואר די מאכט הא אריין גיבעטן צו דעם אבראם געצהאלד אום דאס וואו זאל זיך אן מיטן אן דעם אלס ווערבערין (שדכעטע). דען פאר וויא א פאסט דאך נישט דאס זי וואלן וועלסט אן הויבן צו היידן מיט דער פון. און וואו האט דווע פארזענע איינער גינעטן מיט פריידן. האט עס אים גיפירט אן מיהע. און אין אפאר מעג ארום וואר א פערלאבונג מיט איינער גרויסע פינעליכקייט. און דאן איז אונזער א גיפארן קיין פעטערבורג. האט דארט אומגיבטיגן דיא בילעטין אן סיגנאצעס גינעטע. און איז אין אכטאג ארום גיקומענצוריק מיט איינער סוכא פון פינג און פופציג טויזנט רובל. האט עס איין גינעטער מווען אין האנד און עס וואר פאלד דארויף האכצייט.

גאנצע צעהען יאר נאך דער האכצייט האט גימאנער גיוואנט פון דער געשיכטע מיט דעם ראנציל און מעוואלט נאך פערשטע נאך איינער אויף גיט וויסן ווען ער וועלסט וואלט עס נישט בשווער אונזראל אלס איין דאמאנס פון זיך וועלסט דווער אפרתי און גיט דער היום אנביר גאנץ גליקליך אין ווינעס היינליכין לעבן. לעט מיט ווינער פרויא אין דער געסטען איינערמאכט (שלום) און דיא ליט ווינערע בליהעט און גינעט און איז פריש נאך ווי פאר דער האכצייט אויף האבן וויא ערלעבט שיינע קינדער. קורץ גינעט עס און אים מקום גיווארן דיא ברכה פון דער אלטעזקע וואס ער הייבט אפ איינער יארצייטן. בעזוכט איר גראב. ער און ווינע פרויא. א האלטן נאך דעם מאטעראציל בייא זיך אין ווינער גאנצעט אלס איין הייליג

הויפטן צוהרג. און וועלן עס אלזוי נאך איבער ביזא ווי בערהאלטן
 און ווען נאך געוואקט (אין דער מיינונג) צוא פערשערן עס ווערע
 מלכער. נאך מער איידעלער און העפליכער האט ער ווי גיציגט
 געזען. **דעם** וועגן איצוק מולוג. דעם קעמט אפגיגעטעם איידעלע וואס
 איז נוקסען קיין ארעם אים צוא וויין איין שפילער אין איינעם ווייניג
 שפילער וואס ער האט ווי דוסטוירט מיט אים דארט אין דער
 ערסטע אכטאי אין דעם ערסטן טאג פון וויין קוקען אין ארעם איבער
 דעם עין צוא קען וואס דעם פעקטשין העלפין אין ווינעם לעבן
 אדכער אלער אסלאכ צוא גיין. דען עס ווענדעט ווי גור אן סוף
 און האבן עס דאן נישט געקענט בעטערן איבער דיא שרפה וואס איז
 גיטארין נון איצונד אלס דער אפריי איז גליקליך גיטארין האט ער
 אים גלאזט אויפובן גור בלויז צו בעטערן מיט אים זיין פארין ופובת.
 און אים צוא בעטערן אים פון ווינער שווערע ארבייט האט ער אים
 אריין געטען אין דעם שווערם גישעפטן. און וואר העכט צוא
 פירין מיט אים. נון פאר געוויס אז דיא אלטעצקע צוא פירין אויב
 אין יענעם טעם דאס עס איז איר גילונגען אן צו פרוינען איר לעפטן
 באפוסטא אין אועלכע איידעלע הענד ווי דר אפריי איז וואס איז נאך
 ער הייט נישט נאט און מיט ליטשן. און האט אלזוי מיט געבט איין
 רעכט צוא האפן אויף לאנגע יארען וויא דיא אלטעצקע האט אים
 גיבעט דאס ער ואל געלעבן אויב עקשער מיט איינעם געשערין
 סוף.